

PUBLIKATSIOONIDE VAHETAMINE TARTU ÜLIKOO LIS XIX SAJANDI TEISEL POOLEL JA XX SAJANDI ALGUL

R. Parmas

Tartu ülikooli kodumaistes ja rahvusvahelistes suhetes on kõikidel aegadel silmapaistvat osa etendanud publikatsioonide vahetamine. Ülikooli teadusalaste saavutuste tutvustamise kõrval on see oluliselt kaasa aidanud ka ülikooli raamatukogu komplekteerimisele.

Saanud alguse juba möödunud sajandi esimestel aastakümnetel, on publikatsioonide vahetamine eriti intensiivselt arenenud aastatel 1865—1917. Kahjuks ei ole see ülikooli ajaloos suhteliselt oluline lõik leidnud omal ajal kindlapiirilist fikseerimist dokumentatsioonis. Probleemi detailsem käsitlemine on nõudnud seetõttu väga mitut laadi rakendusmaterjali võrdlevat uurimist. Siia hulka kuuluvad näiteks eri aastatest pärinevad, kuid dateerimata rakendusnimestikud ja adressaatide loendid, ülikooli valitsuse ja ülikooli nõukogu protokollid, aastaaruanded, raamatukogu fondide juurdekasvuraamatud jms. allikmaterjal. Kõige andmeterikam on seejuures olnud vahetustegevust käsitlev kirjavahetus, mis paraku on säilinud lünklikult. Ometi võimaldab allikmaterjali võrdlemine üldjoontes fikseerida ülikooli väljaannete vahetamise arengut, selle etappe ja suunitlust, mis ka seesugusena üsnagi kuiukalt peegeldab Tartu ülikooli omaaegset positsiooni nii kodumaises kui ka rahvusvahelises kultuurielus.

*

Omaette ja vähetuntud lõigu moodustab Tartu ülikooli publikatsioonide vahetamise ajaloos möödunud sajandi viimasel veerandil alguse saanud nn. juhuväljaannete vahetamine. Tegemist on siin peamiselt riiklikkude ja kultuurilooliste tähtpäevade puhul trükis ilmunud aktusekõnedega, mis kujutasid endast tollase tava kohaselt teadusliku sisuga ettekandeid. Regulaarselt ilmus selliseid trükiseid (Einladungsprogramme) ülikooli aastapäeva puhuks 12. detsembril, millal ettekannetega esinesid peamiselt

filosoofiateaduskonna (hiljem ajaloo-keeleteaduskonna) õppejõud, näit. professorid L. Mercklin, L. Schwabe, K. Petersen, G. Loeschcke, M. Krašeninnikov jt.

Ehkki juhuväljaanded (enamasti saksa ja ladina keeles) moodustasid juba ülikooli tegevuse algaastatel suhteliselt sobiva reservi vahetussidemete loomiseks, ei leidnud need kaua aega tulusat rakendamist ja levisid peamiselt ülikooli õppejõudude ja üliõpilaste hulgas. Alates 1840. aastast suunati neid küll müügile kohalikesse raamatukauplustesse¹, kuid ostjate vähesuse tõttu oli veel 1850. aastatel laoseis lubamatult suur (kuni 250 eks.)² ja õpperingkonna kuraator nõudis nende kiiremat realiseerimist. Viimase soovitusel suunati seismajäänud väljaanded, nüüd juba 50%-lise hinnaalandusega, Karovi raamatukaupluste müügile, tutvustati kohalikus ajakirjanduses, kuid suhteliselt väheste tulemustega: komisjonäri aruande järgi oli 1858. aastaks müüdüd keskmiselt 5 eks., Baltimaade kultuurilugu käsitlevaid väljaandeid 15—20 eks.³ Alates 1856. aastast saadeti õppetöoks sobivaid trükiseid kuraatori soovitusel tasuta ka Tartu õpperingkonna gümnaasiumidele ja kreiskoolidele⁴, kuid 1861. a. näitas lao revisjon endiselt suuri ülejääke (kuni 150 eks.)⁵.

Juhuväljaannete seesugune stiihiline levitamine jätkus 1870. aastateni, millal neid hakati regulaarselt vahetama Saksamaa gümnaasiumide ja reaalkoolide aastaaruannete (Schulprogramme) vastu. Kooliprogrammides sisalduv teadusliku sisuga kirjutus andis neile püsivama väärtuse ja tegi nad nõutavaks trükisteliigiks ka teaduslikes ringkondades. Nende omandamise võimalused olid aga piiratud, sest vahetati neid peamiselt Saksamaa koolide vahel, kuid sealgi võrdlemisi juhuslikult. Tartu ülikooli raamatukogu oli kooliprogramme hankinud mõnikord antikvaarsete ostude teel, aeg-ajalt saanud ka õpperingkonna kantseleist. Järjekindlamalt omandati neid pedagoogiliste kursuste raamatukogu jaoks, mis aga kursuste likvideerimise järel viidi üle Peterburi.⁶ Regulaarsem komplekteerimine vahetuse teel oli jäänud tagajärjetuks.⁷

¹ Kuraator ülik. valitsusele 22. XII 1855. — RAKA, f. 402, nim. 5, sü. 470, l. 1.

² Verzeichnis der ... vorräthigen Schriften. — RAKA, f. 402, nim. 5, sü. 470, l. 2.

³ Abrechnung über die... in Commission gegebenen Bücher... 21. V 1858. — RAKA, f. 402, nim. 5, sü. 470, l. 52.

⁴ Kuraator ülik. valitsusele 9. III 1856. — RAKA, f. 402, nim. 5, sü. 470, l. 13.

⁵ Verzeichnis der ... vorräthigen Druckschriften 16. IX 1861. — RAKA, f. 402, nim. 5, sü. 470, l. 55.

⁶ Kuraator ülik. valitsusele 9. IX 1868 — RAKA, f. 402, nim. 5, sü. 745, l. 27.

⁷ Raamatukogu direktor ülik. valitsusele 14. I 1876. — RAKA, f. 402, nim. 5, sü. 909, l. 3.

1876. a. kooliprogrammide vahetamine Saksamaal tsentraliseeriti firma B. G. Teubneri juurde Leipzigis (hõlmas kõiki üksikriike peale Baieri). Samal aastal astus vahetajate ringi raamatukogu direktori ettepanekul ka Tartu ülikool.⁸ Vahetamiseks suurendati ülikooli aastapäevale pühendatud väljaannete tiraaži 450 eks. võrra ja vahetamise asjaajamine, erandina teiste Tartu vahetussuhete hulgas, jäi raamatukogu ülesandeks.⁹

Juhuväljaannete vahetamise teel omandas ülikooli raamatukogu aastas umbes 600 saksa humanitaargümnaasiumi ja reaalkooli programmi¹⁰, ent vaadeldava perioodi lõpuni vahetus siiski ei kestnud. Esimesed häired tekkisid juba aastal 1890, millal Tartu ülikool lakkas publitseerimast aktusekõnesid. Ülikooli nõukogu otsuse põhjal asendati need loengute kavadega¹¹, mis venekeelsete trükistena ei leidnud aga kuigivõrd oodatud vastuvõttu. Lõplikult katkes kooliprogrammide saamine Esimese maailmasõja aastatel, sest need lakkasid Saksamaal peaaegu üldse ilmumast.¹²

Vahetussuhted keskastme koolidega iseloomustavad Tartu ülikooli rahvusvahelisi sidemeid kahtlemata positiivselt, sest kõrvuti kodumaa ülikooli populariseerimisega täienesid tunduvalt ka raamatukogu fondid. Ometi pole kirjeldatud ettevõttes põhjust näha teadusalaseid suhteid, sest nende tekkimine ja areng eeldavad akadeemilisemaid sfääre.

Sidemed teaduslike ringkondadega publikatsioonide vahetamise baasil on Tartu ülikoolis realiseerunud eelkõige dissertatsioonide ja ametlike trükiste vahetamisena. Seejuures on dissertatsioonide vahetamine toimunud kõige kestvamalt ja oma aja kohta üllatavalt laialdaselt. Vahetuse teel, praktiliselt ainuvõimalikust allikast omandatud teiste ülikoolide dissertatsioonid pakkusid Tartu teadlastele pidevat ülevaadet teadusliku töö saavutustest rahvusvahelises mastaabis. Trükitud dissertatsioonide väärtus teadusliku informatsiooni allikana, arvestades nende omandamise plaanipärasust, on võrreldav juba teadusliku perioodikaga. Vahetustegevuses ei tohi alahinnata ka Tartu ülikooli teadusliku töö tutvustamist, seda enam, et Tartu dissertatsioonide ilmumine sajandi lõpuni enamasti saksa keeles tegi need kättesaadavaks asjasthuvitatuile peaaegu kogu maailmas.

Dissertatsioonide vahetamisest Tartu ülikooliga on vaadeldaval perioodil osa võtnud eeskätt kõik kodumaised kõrgemad õppeasutused, seega juba möödunud sajandi algul tegutsenud ja vast-

⁸ RAKA, f. 402, nim. 5, sü. 909, l. 3.

⁹ Ülik. valitsus raamatukogu direktorile 20. I 1876. — TRÜ Teadusliku Raamatukogu käsikirjade ja haruldaste raamatute osakond Ülikooli raamatukogu arhiiv (ÜR) 402, l. 171.

¹⁰ Raamatukoguhoidja ülik. rektorile 4. XII 1892. — RAKA, f. 402, nim. 5, sü. 1067, l. 254.

¹¹ Ülik. nõukogu otsus 9. X 1891. — RAKA, f. 402, nim. 4, sü. 1156, lk. 58–59.

¹² H. K u n z e. Bibliotheksverwaltungslehre. Leipzig, 1958, S. 91.

asutatud ülikoolid Moskvas, Peterburis, Harkovis, Helsingis, Kaasanis ja Kiievis. Sajandi teisel poolel on neile lisandunud hiljem rajatud: 1865. a. Novorossiiski (Odessa), 1872. a. Varssavi, 1893. a. Tomski, 1911. a. Saraatovi, 1916. a. Permi ülikool ja mõned teised kõrgemad õppeasutused.¹³ Vaadeldava perioodi lõpuks ulatub nende koguarv 13-ni.

Dissertatsioonide regulaarne vahetamine välismaaga on samuti alguse saanud möödunud sajandi esimesel poolel — juba a. 1819, millal Tartu ülikool liitus Saksamaal asutatud ülikoolide väljaannete vahetamise keskusega (Tauschverein der deutschen Universitätschriften).¹⁴ Osavõtt selle ettevõtte tegevusest ain-sana Venemaa ülikoolide hulgas tagas Tartu ülikoolile enamiku enne Esimest maailmasõda Saksamaal kaitstud dissertatsioonidest. Vahetusest võttis osa 24 saksa ülikooli. Juba sajandi keskpaigaks on aga Tartuga dissertatsioone vahetavate ülikoolide võrk laienenud üle Saksamaa piiride: aastaks 1865 on lisandunud Viini, Genti, Leuveni, Utrechti, Ateena, Upsala, Baseli, Berni, Zürichi ja Kopenhaageni ülikoolid.

Vahetuspunktide võrk kasvab veelgi hoogsamalt möödunud sajandi teisel poolel. Kui näiteks aastal 1882 rajati Saksamaa eeskujul ka Prantsusmaal ülikoolide väljaannete vahetusinstituatsioon (Service des échanges de thèses et publications académiques), tehti sealtpoolt vahetusettepanek ka Tartule.¹⁵ Alates 1883. aastast leiabki rakendamist dissertatsioonide tsentraliseeritud vahetamine kõigi Prantsusmaa ülikoolidega (arvult 16). Vastava lepingu alusel kohustus Tartu ülikool loovutama aastas 18 eksemplari oma dissertatsioone ja ametlikke trükiseid (sama lepingu alusel omandas saadetud väljaanded ka Rahvusraamatukogu Pariisis), saades vastutasuks umbes 800 nimetust Prantsusmaal kaitstud väitekirja ning 200 üldise sisuga väljaannet.¹⁶

Ajapikku kujunesid möödunud sajandi teisel poolel vahetus-suhted ka teiste Lääne-Euroopa ülikoolidega. 1876. a. alates vahetasid Tartuga dissertatsioone Agrami (Zagreb), Czernovitzi (Tšernovitsõ), Christiania (Oslo) ja Genfi ülikoolid ning Stockholm meditsiiniline instituut. Järgnevatel aastatel lisandusid veel Budapesti ja Klausenburgi (Kolozsvár) (1887), Bologna ja Torino (1889), Liège'i ja Amsterdami (1889) ülikoolid, veel Lausanne'i ülikool (1891) jt. 1887. a. tekkisid vahetussuhted ka Tokio ülikooliga ja 1881. a. soovis Tartu väljaandeid saada Melbourne'i

¹³ Andmed vahetussuhete tekkimise kohta on kogutud akadeemiliste publikatsioonide vahetamist käsitlevast kirjavahetusest — RAKA, f. 402, nim. 5, sü. 511, 608, 848, 911, 1066, 1067, 1106, 1247. Vahetuspunktide loend koos andmetega vahetatava kirjanduse kohta on toodud käesoleva artikli lõpul.

¹⁴ Zur Geschichte des akademischen Tauschvereins. — Zentralblatt für Bibliothekswesen, 1885, Jg. 2, S. 471—473.

¹⁵ Prantsusmaa üldhariduslike koolide inspektor ülik. rektorile 31. I 1882. — RAKA, f. 402, nim. 4, sü. 1060, l. 112—113.

¹⁶ Projet de reglement... — RAKA, f. 402, nim. 4, sü. 1060, l. 119.

Ormond College Austraalias. Vahetussuhete algus USA ülikoolidega langeb möödunud sajandi viimasesse veerandisse: 1886. aastal Cornelli, 1888. Kalifornia, 1893. Marylandi, 1894. Pennsylvania, 1896. Columbia jt. ülikoolidega. Kokkuvõttes muutub dissertatsioonide ja ametlike väljaannete vahetamine välismaaga vaadeldaval perioodil enam kui kahekordseks: 1865. aastat iseloomustanud välismaa ülikoolide arv 30 (8 riigis) on kasvanud 75-ni (16 riigis).

Vahetamise tulemusena on vaadeldaval perioodil jõudsasti suurenenud ka raamatukogu dissertatsioonide fond, mille juurdekasv selle eriarvestuses on aga jälgitav alles aastast 1875. Nii kodu- kui ka välismaa dissertatsioonid on sellal raamatukogus olnud pisut üle 55 000, kusjuures 1880. aastate alguseni on aastane juurdekasv keskmiselt 1800 tr. üksust. Vahetamise intensiivistumisega on fondi juurdekasv Esimese maailmasõjani aastast keskmiselt 3000—3500 tr. üksust. Hiljem sõja tõttu osa vahetusuhete katkes ja raamatukogus on edaspidi aastast arvele võetud koguni alla 100 tr. üksuse. Dissertatsioonide fondi kogusuurus 1. jaanuariks 1918 läheneb aga 230 000 tr. üksusele.¹⁷

Ülikooli raamatukogu fondide juurdekasv vahetuseks saadud kirjanduse osas ei piirdunud aga ainult dissertatsioonidega. Kodumaa ülikoolidelt omandati sel teel veel jätkuvalt ilmuvaid toimetiste sarju¹⁸ ning seesuguseid lisaks tervelt reallt instituutidelt, nagu Demidovi Õigusteaduslik Lütseum Jaroslavlis, Veterinaaria Instituut Kaasanis, Lazarevi Idamaakeelte Instituut ning Pedagoogiline Instituut Moskvas, Ajaloo ja Keeleteaduse Instituut Nežinis, Polütehniline Instituut Varssavis jt. — kokku 22 õppeasutuselt.

Publikatsioonide vahetamine dissertatsioonide baasil ei ole toimunud ainult õppeasutustega. Jätkuvaid väljaandeid on Tartu ülikool dissertatsioonide vastu saanud arvukalt ka kodumaistelt teaduslikelt asutustelt, suurematelt raamatukogudelt ja teaduslikelt seltsidelt. Juba sajandi keskpaiku on vahetamisest osa võtnud näit. Teaduste Akadeemia¹⁹ Peterburis, Soome Teaduslik Selts Helsingis, Loodusuurijate Selts Moskvas, Ajaloo ja Muinasteaduste Selts Odessas, Moskva Avaliku Rumjantsevi Muuseumi Raamatukogu, Avalik Raamatukogu Peterburis. Ajajooksul on

¹⁷ Fondi juurdekasvuandmed peegelduvad ülikooli aastaaruannetes — RAKA, f. 402, nim. 4, sü. 1026, 1034, 1045, 1055, 1065, 1071, 1078, 1086, 1096, 1102, 1109, 1119, 1127, 1135, 1142, 1150, 1155, 1168, 1180, 1197, 1208, 1218, 1227, 1236, 1247, 1262, 1288, 1308, 1324, 1339, 1355, 1366, 1384, 1417, 1431, 1443, 1473, 1485, 1495, 1513, 1524.

¹⁸ Vahetuse teel omandatud jätkuvate väljaannete tiitlid on toodud Tartu ülikooliga publikatsioone vahetanud asutuste jne. nimestikus käesoleva artikli lõpul.

¹⁹ Asutuste, seltside jne. ametlikud nimetused — vt. samas.

neile lisandunud ülikoolide juurde asutatud teaduslikud seltsid, aga samuti rida ülevenemaalisi teaduslikke seltse, nagu Vene Entomoloogiaselts (1867), Vene Tehnikaselts (1868), Moskva Arheoloogiaselts (1892), Vene Arstide Selts (1881), Vene Bibliograafiaselts (1891), Mineraloogiaselts (1893), Vene Geograafiaselts oma haruseltsidega mitmetes Venemaa linnades (1893) jt. Tartu dissertatsioonidest on huvitatud olnud ka arvukad loodusuurijate, ajaloolaste ja arheoloogide, samuti arstiteadlaste-asjaarmastajate ühingud perifeerias (Astrahanis, Kiievis, Krasnojarskis, Omskis, Tiflisis jm.). Arvuliselt on vahetussuhted teaduslike asutustega vaadeldaval perioodil kasvanud 4-lt 16-le, teaduslike seltside ja asjaarmastajate ühingutega aga 5-lt 37-le.

Kestvamalt on Tartu dissertatsioonide omandanud ka rida raamatukogusid nii suuremates linnades kui ka perifeerias (1865. a. — 4, kõgu ajavahemikul 14), näit. üliõpilaste raamatukogu Moskvast ja avalikud raamatukogud Harkovis, Irkutskis, Odessas, Samaaras, Taškendis, Vjatkas jm. Mõistagi teenis dissertatsioonide lähetamine viimastesse pigem teaduslike saavutuste populariseerimise eesmärki kui vastastikuse vahetamise huve, sest avalikkude raamatukogude ainsad publikatsioonid — aastaaruanded — ei pakkunud palju Tartu teadlastele, mistõttu neid raamatukogus ei võetud isegi arvele.

Raamatukogu fondide täiendamisele on tõhusalt kaasa aidanud vahetussuhted ka Balti kubermangude piirides. Juba sajandi keskpaiku on vahetajate ringi kuulunud 9 teaduslikku seltsi ja ühingut, kelle koguarv vaadeldava perioodi vältel küll märkimisväärselt ei suurene, kelle näol on aga esindatud enamik omaaegsetest seltsidest (vt. nimestik käesoleva töö lõpul: Balti kubermangud). Kohalike seltside ja ühingute väljaanded, aga samuti riigiasutuste (kubermangude statistika komiteede) publikatsioonid on aidanud rajada alust raamatukogu praegusele Estica fondile.

Vahetuspunktide statistiliste näitajate kasv kodumaiste asutuste ja seltsidega on kronoloogiliselt järgmine (vt. tabel 1.).

Vahetamine dissertatsioonide ja ametlike publikatsioonide vastu on vaadeldaval perioodil arenenud ka välismaa teaduslike asutuste ja seltsidega. Juba möödunud sajandi keskpaiku on Tartu ülikool vahetuse teel omandanud väljaandeid Amsterdamis Teaduste Akadeemialt, Baieri Teaduste Akadeemialt Münchenis, Saksa Rahvusmuuseumilt Nürnbergis jt. Needki vahetussidemed on aja-jooksul laienenud ja esmajoones Lääne-Euroopas: 1872. a. esines vahetusettepanekuga Prantsuse Akadeemia, 1876. a. alates vahetavad oma väljaandeid Tartuga Iiri Kuninglik Akadeemia ja Edinburghi Kuninglik Selts, 1880. aastast Teaduste Akadeemia Viinis, 1887. aastast Teaduste Akadeemia Roomas, kusjuures vahetajate hulka on lülitunud ka rida kohaliku tähtsusega seltse.

Tabel 1

Dissertatsioonide ja ametlike väljaannete vahetus kodumaa asutustega

Vahetajad	Vahetuspunktide arv										
	1865	1870	1875	1880	1885	1890	1895	1900	1905	1910	1917
Kõrgemad õppeasutused	9	10	11	11	11	11	11	11	11	11	12
Instituudid, keskõppeasutused	5	5	6	7	7	9	7	10	10	11	12
Teaduslikud asutused	4	4	6	7	7	9	10	12	12	13	15
Seltsid ja ühingud	5	9	16	18	21	24	30	32	32	31	30
Riigiasutused	2	2	4	4	9	9	11	11	11	11	11
Raamatukogud	4	4	5	6	9	11	7	8	8	9	9
Perioodiliste väljaannete toimetused	2	3	2	4	4	4	5	5	4	2	2
	31	37	50	57	66	77	81	89	88	88	91
Lisaks Balti kubermangudes:											
Õppeasutused	6	7	13	15	15	14	2	2	2	2	2
Teaduslikud asutused, seltsid ja ühingud	9	10	14	14	14	12	8	8	8	9	9
Riigiasutused	—	3	4	4	5	4	2	1	1	1	1
Raamatukogud	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	15	21	32	34	35	31	13	12	12	13	13
Kokku	46	58	82	91	101	108	94	101	100	101	104

Huvi Venemaa teaduslike ja õppeasutuste, sealhulgas Tartu ülikooli väljaannete vastu, on tundnud ka Põhja-Ameerika Ühendriigid, eeskätt Smithsoni Instituut Washingtonis. Viimane esines vahetuseettepanekuga juba a. 1867 ning erinevalt teistest asutustest oli nõus tasuma ka mõlemapoolsed saatekulud.²⁰ Alates 1870. aastatest laienevad vahetussuhted teiste kontinentidega veelgi: 1876. a. — USA Armees Peaarsti Raamatukogu, 1885. a. — Rahvuslik Teaduste Akadeemia Argentiinas, 1886. a. — Ühendriikide Haridusbüroo jt.

Kuivõrd teaduslike asutuste ja seltside väljaanded olid kõrge hinna ja harva esinemise tõttu raamatuturul raskesti kättesaadavad, on vahetussuhete tekkimine välismaa asutustega Tartu ülikooli ja selle raamatukogu huvides äärmiselt oluline. Vahetuseks omandas Tartu ülikool aastaraamatuid, koosolekute protokolle, mitmesisulisi teaduslike väljaannete jätkuvaid seeriaid, sageli ka teaduslikke monograafiaid ja allikmaterjalide publikatsioone, mille hankimiseks raamatukogu eelarvesummadest sajandi viimasel veerandil enam poleks jätkunud. Seejuures ületas saadud kirjanduse hulk ja sisuline väärtus mitmekordselt loovutatu, sest enamik akadeemiaid ja teaduslikke seltse lähetas vahetuseks 2—3 ja enamgi jätkuvat väljaannet (näit. Hollandi teaduste akadeemia — 5 nimetust, Belgia — 3 nimetust, Itaalia — 3 nimetust, Preisimaa Statistikabüroo — 3 nimetust jne.). Vahetussuhetes suuremate raamatukogudega omandati nende trükitud katalooge (Gotha, Berliin, Oxford jt.) ja mõningaid teisi väljaandeid.

Arvuliselt on välismaiste vahetuspunktide kasv kujunenud järgmiselt (vt. tab. 2).

Hoolimata publikatsioonide vahetamise mitmepoolsest kasust peegeldab vahetustegevust käsitlev kirjavahetus Tartu ülikooli erakordselt passiivset hoiakut dissertatsioonide vahetajate võrgu loomisel. Vahetussuhted tekkisid peaaegu eranditult ettepanekute alusel, mida tehti Tartu ülikoolile väljastpoolt. Eriti iseloomulik on siinjuures Lääne-Euroopa ülikoolide, aga ka teaduslike asutuste huvi Tartu dissertatsioonide vastu. Enamik neist taotles vastastikuse vahetamise eesmärki, mis ka eranditult rahuldati (küsimus otsustati ülikooli nõukogus). Erandi moodustavad üksikud perioodiliste väljaannete toimetused («Jahresberichte über die Fortschritte der gesamten Medizin», «Jahrbücher für Philologie und Pädagogik»), kellele dissertatsioone ja ametlikke väljaandeid lähetati informatsiooniks.

Kodumaised taotlused dissertatsioonide saamiseks ei taganud kõikidel juhtudel teadusliku väärtusega vahetuskirjandust. Nende puhul ülikooli nõukogu tavaliselt ei keeldunud loovutamast oma väljaandeid ka annetustena, kuni 1880. aastatel dissertatsioonide

²⁰ Kuraator ülik. nõukogule 29. VII 1967. — RAKA, f. 402, nim. 4, sü. 934, l. 2—3.

Dissertatsioonide ja ametlike väljaannete vahetus välismaa asutuste ja seltsidega

Tabel 2

Vahetajad	Vahetuspunktide arv										
	1865	1870	1875	1880	1885	1890	1895	1900	1905	1910	1917
Kõrgemad õppeasutused	30	31	31	38	55	65	70	71	71	71	71
Teaduslikud asutused ja seltsid	4	5	6	11	12	17	15	15	15	15	16
Riigiasutused	1	1	1	2	3	5	6	6	6	6	6
Raamatukogud	1	2	2	6	8	8	8	8	8	8	8
Perioodiliste väljaannete toimetused	2	2	2	2	3	4	3	3	3	3	3
	38	41	42	59	81	99	102	103	103	103	104

Dissertatsioonide ja ametlike väljaannete vahetuspunktide geograafiline paiknevus välismaal

Tabel 3

Vahetajad	Vahetuspunktide arv										
	1865	1870	1875	1880	1885	1890	1895	1900	1905	1910	1917
Austria-Ungari	2	3	3	7	7	9	4	4	4	4	4
Belgia	2	2	2	2	2	4	4	4	4	4	4
Holland	2	2	2	2	2	5	5	5	5	5	5
Inglismaa	—	—	—	2	3	4	5	5	5	5	5
Itaalia	—	—	—	—	—	3	3	3	3	3	3
Kreeka	1	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—
Norra	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1
Portugal	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1
Prantsusmaa	—	—	1	1	19	19	19	19	19	19	19
Rootsi	1	1	1	2	2	2	2	3	3	3	3
Saksamaa	26	26	26	32	33	36	37	36	36	36	37
Sveits	3	3	3	4	4	4	7	7	7	7	7
Taani	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Jaapan	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1
USA, Kanada	—	2	2	4	4	7	11	12	12	12	12
Argentiina	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1
Austraalia	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—
	38	41	42	59	81	99	102	103	103	103	104

piiratud tiraaž (250—270 eks.) hakkas manitsema säästlikkusele. Siitpeale võib juba kohata ülikooli nõukogus keeldumisi rahva- raamatukogude või ka perifeeria ühingute taotlustele dissertatsioonide saamiseks või isegi vahetamiseks. Kui selliste hulgas jäi 1890. a. rahuldamata ka Omski Arstiteadusliku Seltsi vahetuseettepanek²¹ põhjustas see erakordselt vaidlusi, milles kajastub reformiaegse ülikooli ideoloogiline võitlus. Sündmus andis omakorda tõuke kogu vahetustegevuse esmakordseks revideerimiseks.

Teravatoonilise vastulause esitanud võrdleva keeleteaduse prof. J. Baudouin de Courtenay süüdistas ülikooli nõukogu liigselt läänelikus orientatsioonis ja ebaprintsiipiaalses suhtumises vene teaduse arendamisse, nõudes kogu dissertatsioonide jaotamise ümberkorraldamist.²² Sisuliselt on vastuväide paraku põhjendamata, mida kinnitavad ka vahetajate võrgu statistilised andmed. Aastal 1890 jagunesid vahetuspunktid järgmiselt: välismaiseid vahetajaid oli kokku 99 (neist kõrgemaid õppeasutusi 65) ja kodumaiseid 108, millest valdav enamus — 74 — langeb teaduslike asutuste, seltside, ühingute jms. arvele. Küsimuse selgitamiseks moodustati komisjon kõigi teaduskondade dekaanidest²³, kellele hiljem lisandusid rektor ja raamatukogu direktor prof. F. Mühlau. Komisjoni ettepanekud ei toonud kuigivõrd uut dissertatsioonide edaspidisesse jaotamisse: ediselt jäeti ülikooli nõukogu liikmetele õigus saada kõik dissertatsioonid, spetsialistidele nagu arhitekt, apteeker jt., samuti pensionile siirdunud professoritele ja vastavate teaduskondade dotsentidele ning lektoritele — nende erialal kaitstud dissertatsioonid, 15—25 eks. jaotati vastava teaduskonna üliõpilastele jne. Komisjoni ettepanekus fikseeritud olulisem muudatus puudutas pigem asjaajamise organisatsioonilist külge: laekunud vahetuseettepanekute otsustamine anti üle ülikooli valitsusele, kelle kohuseks oli igal konkreetsel juhul konsulteerida vastava teaduskonna esindajatega. Vahetusest ülejäänud eksemplarid otsustati säilitada mõnda aega ülikooli arhiivis, et need hiljem üle anda raamatukogule vahetamiseks või muuks otstarbeks.²⁴

Peaaegu sajandi vältel stiihiliselt kujunenud vahetajate võrgu sisuline revisjon sai teoks ülikooli raamatukogu kaasabil alles aasta hiljem, kui päevakorda kerkis ülikooli uue väljaande loomine. Kuna selleks ajaks oli ka dissertatsioonide vahetamine kasvanud tiraažiga määratud maksimaalse piirini (1892. a. 222 vahe-

²¹ Omski Arstiteaduslik Selts ülikoolile 11. VI 1890. — RAKA, f. 402, nim. 4, sü. 1060, l. 477.

²² J. Baudouin de Courtenay ülik. nõukogule 20. X 1890. — RAKA, f. 402, nim. 4, sü. 1060, l. 458—459.

²³ Ülik. nõukogu otsus 30. XI 1890. — RAKA, f. 402, nim. 4, sü. 1143, l. 46—47.

²⁴ O. Meykow jt. ülik. nõukogule 30. IV 1891. — RAKA, f. 402, nim. 4, sü. 1060, l. 498—499.

Ülik. nõukogu otsus 27. V 1891. — RAKA, f. 402, nim. 4, sü. 1156, l. 32—33.

tuspunkti), tingis see omakorda vajaduse reservide loomiseks edaspidiseks. Kogu dissertatsioonide tiraažist kuulus ju ülikoolisiseks levitamiseks 70—80 eks. ja kujunenud vahetajate võrgu rahuldamine osutus võimalikuks vaid sisult erialaste saadetiste komplekteerimise tõttu (profileerida võimaldasid näit. ainult Tartu ülikoolile iseloomulikud arstiteaduskond ja usuteaduskond, teaduslike seltside puhul humanitaarse ja reaalteadusliku sisuga väljaanded jne.). Kuna vahetuse teel saabunud kirjanduse arvestamine oli seni toimunud ainult raamatukogus, osutus nüüd vajalikuks jälgida ka fondide juurdekasvuandmeid. Raamatukoguhoidja W. Schlüteri analüüsi tulemused peegelduvad tema esitises ülikooli rektorile: lõpetada väljaannete saatmine 29 kodumaa ja 8 välismaa asutusele, kellelt polnud pikemat aega publikatsioone laekunud, ning astuda vahetusse tervelt 33 välismaa ülikooli, teadusliku asutuse ja seltsiga (Austria-Ungaris, Saksamaal, Hollandis, Taanis, Inglismaal, Prantsusmaal, Itaalias, Hispaanias jm.), kust oli saadud väljaandeid annetusena.²⁵ Ettepanek leidis rakendamist ainult osaliselt: järgmisel aastal lõpetati dissertatsioonide saatmine küll 38 kodumaa seltsile ja asutusele (neist 19 Balti kubermangudes)²⁶, kuid arvati need edaspidi ülikooli toimetistega vahetajate võrku. Võlglasteks osutunud vahetajate hulka, kellelt tegelikult publikatsioone oli saadud, kuid väheväärtuslikke, kuulusid avalikud raamatukogud, keskõppeasutused ja rida asjaarmastajate ühinguid, ent ka mõned ülikoolid (Ateena) ja seltsid välismaal. Uued vahetussuhted (Krakovi ja Praha teaduste akadeemiad, Briti Muuseumi raamatukogu jt.) rajati aga hiljem ning samuti vahetuseks ülikooli toimetistega. 1893. aastaks revideeritud dissertatsioonidega vahetajate võrk jäi edaspidi väheste eranditega püsima kuni vaadeldava perioodi lõpuni.

Kõige mitmekesisem, laialdasem ja intensiivsem ülikooli publikatsioonide vahetamine on saanud alguse aastast 1893, kui Tartu ülikool teiste omataoliste eeskujul hakkas välja andma perioodiliselt ilmuvat toimetiste sarja «Ученые записки Имп. Юрьевского университета» («Acta et commentationes Imp. Universitatis Jurievensis (olim Dorpatensis)»). Sisaldas see õppejõudude ulatuslikumaid uurimusi, valikuliselt ka üliõpilaste auhinna- ja ametlikku materjali (ülikooli kokkuvõtlikud aastaaruanded, nõukogu koosolekute eriprotokollid jne.). Väljaande realiseerimine oli mõeldud esmajoones publikatsioonide vahetamise teel ja selle peaaegu universaalne profiil võimaldas tunduvalt mitmekesistada vahetajate võrku. (Väljaande eripaginatsioon lubas seda levitada ka separaatidena.) Vahetamist intensiivistas

²⁵ Raamatukoguhoidja ülik. rektorile 4. XII 1892. — RAKA, f. 402, nim. 5, sü. 1067, l. 254—262.

²⁶ Vrd. Список лиц и учреждений, коим высылаются диссертации [1910?] — UR 952.

nii toimetiste tiraaž (esimestel aastakäikudel 400 eks., millest ettetellitavaks ka edaspidi osutus 1—3 eks., kümmekond eksemplari jäi toimetaja käsutusse, kuni 80 eks. jaotati ülikooli nõukogu liikmetele), kui ka järjest suurenev ilmumissagedus (1893—1897 4 vihikut aastas, järgmised aastakäigud vahelduvalt 4—10 vihikut, alates 1910. aastast 12).

Toimetiste vahetamine toimus kahe instantsi kaudu: teaduslike asutustele, kõrgematele koolidele, seltsidele, hiljem ka riigiasutustele jt. levitas väljaannet ülikooli valitsus, kus otsustati endise tava kohaselt ka ülikoolile laekunud vahetusettepanekud väljastpoolt. Ametlike perioodiliste väljaannete ja nn. eraajakirjade vastu vahetamist korraldas väljaande toimetaja.²⁷ Ehkki toimetiste sari oli mõeldud eeskätt ülikooli teaduslike tööde publitseerimiseks ja levitamiseks, on nii ülikooli valitsus kui ka toimetaja näinud ja arvestanud selles olulist allikat raamatukogu komplekteerimiseks, kusjuures eriti tähelepanuvääriv on olnud toimetaja initsiatiiv.

Ülikooli nõukogus professorite hulgast valitud toimetajad, enamasti ülikooli kollektiivi silmapaistvamad esindajad ja raamatukogu huvide eest võitlejad, on olnud järgmised: 1893. a. õigusteaduskonna prof. A. Guljajev, 1894.—1895. a. õigusteaduskonna prof. M. Djakonov, 1896.—1900. a. ajaloo-keeleteaduskonna prof. J. Šmurlo, 1901.—1905. a. õigusteaduskonna prof. J. Passek, 1905.—1916. a. ajaloo-keeleteaduskonna prof. D. Kudrjavski, 1917. a. ajaloo-keeleteaduskonna prof. J. Petuhhov. Muuhulgas täitis prof. Djakonov toimetaja kohustuste kõrval raamatukogu nõukogu liikme ülesandeid ja professorid Šmurlo ning Passek olid samaaegselt nii toimetajad kui ka raamatukogu direktorid. Personaalne asjaajamine ja toimetajate kaadri koosseis andsid toimetiste vahetamisele juba algusest saadik sihiteadliku ilme, mis tunduvalt erines dissertatsioonide vahetamises esinenud juhuslikkusest.

Ülikooli toimetiste vahetajate võrk kordas esialgu küll dissertatsioonide vahetamisel kujunenut, kuid toimetiste suurem tiraaž võimaldas vahetajate ringi juba esimesel aastal tunduvalt laiendada. Nii lisandusid juba 1893. a. kodumaistest kõrgematest õppeasutustest seni puudunud 1888. a. rajatud Tomski ülikool, rida teaduslikke asutusi, nagu Vene Arheoloogia Instituut Konstantinopolis (väljaannete vahetamise keskusega Odessas), Geoloogia Komitee, Justiitsministeeriumi Moskva Arhiiv jt.; rohkesti ülikoolide juures tegutsevaid teaduslikke seltse, nagu looduseuurijate seltsid Peterburi, Kiievi ja Varssavi ülikoolide juures, Neuropatoloogide Selts Kaasani ülikoolis, Neuropatoloogide ja Psühhiaatrite ning Õigusteadlaste Selts Moskva ülikoolis, Ajaloo-Keeleteaduslik Selts Odessa ülikoolis jt.; 19 kubermanguvalitsust või statistikakomiteed nende juures jne.²⁸

²⁷ Инструкция редактору «Ученых записок Имп. Юрьевского Университета». — Ученые записки ИЮУ, 1893, № 2, с. 8.

²⁸ Журнал «Университетских записок» 1893—1896. — — UR 953, 1, 2 jj.

Ka välismaine vahetajate ring oli juba alguses mõnevõrra mitmekesisem. Kõrgematest õppeasutustest algatati vahetussuhted Zürichi, Aacheni, Oporto ja Padova ülikoolidega, ka mõne teadusliku asutuse või seltsiga, nagu Ševtšenko-nim. selts Lvovis, Guimet' Muuseum Pariisis jt. Suurim algatus langeb aga kodumaiste perioodiliste väljaannete toimetuste arvele, kellega loodud vahetussuhted (1893. a. arvult 32) tagasid ülikooli raamatukogule uusi kodumaiseid ajakirju ja mõningaid ajalehti väljaspool raamatukogu eelarvet (näit.: «Военно-медицинский журнал», «Врач», «Научное обозрение», «Русская медицина», «Этнографическое обозрение», «Судебная газета», «Русский вестник» jt.). Nn. eraajakirjade tasuta soetamise katsed jätkusid kuni vaadeldava perioodi lõpuni: 1894. aastaks on selliseid vahetussuhteid loodud juba 47, järgmisel aastal koguni 79 toimetusega, kusjuures kogu perioodi vältel omandati sel teel kokku 133 kodumaist perioodilist väljaannet (arvestatud pole siin teaduslike seltside või asutuste juhatuste kaudu omandatud väljaandeid). Vahetussuhted ajakirjade toimetustega, eriti kodumaal, pakkusid sajandi viimasel kümnendil hädatarvilikku väljapääsu raamatukogu komplekteerimiseks, sest selle eelarvesummade ebapiisavus, vene teaduse areng ja kogu ülikooli õppe- ning teadusliku töö uus suundlus suurendasid nõudmist venekeelse kirjanduse järele.²⁹

Vahetussuhted ajakirjade toimetustega sõltusid enamasti teaduslikest huvidest. Olenevalt nende ilmumisajast omandati väljaandeid õige mitmetelt aladelt, näit. «Акушерка», «Вестник общественной гигиены, судебной и практической медицины», «Византийский временник», «Русский архив», «Гермес», «Естествознание и география», «Летопись русской хирургии», «Вестник права и нотариата», «Фармацевтический журнал», «Новое слово» jpt. Kõrvuti teaduslike väljaannetega rikastus raamatukogu ka reaühiskondlik-poliitiliste ajakirjade ja ajalehtedega, mis on valdavalt progressiivse suunitlusega. Tähelepanu vääriksid nende hulgas näit. poliitiliste väljasaadetute kaastööga «Вятская газета»; peredvižnikute häälekandja «Искусство и художественная промышленность», mis Stassovi, Antokolski, Vereštšagini jt. kaudu propageeris kunsti rahvalikkuse ideed; 1899. a. revolutsiooniliste marksistide juhtimisel olnud «Научное обозрение», milles ilmus Lenini, Lesgafti, Behterevi jt. artikleid, kusjuures tasuta lisana levitati Darvini ja Zola teoseid; liberaalsete narodnikute ja revolutsiooniliste marksistide ühine väljaanne «Новое слово» Plehhanovi, Engelsi, Lafargue'i jt. kaastööga; marksistlikke ideid propageeriv Lenini, Lunatšarski, Sergejev-Tsenski, L. Tolstoi, Bloki jt. kaastööga «Образование» jt.

Siiski pole vahetussuhete loomine ajakirjade toimetustega alati

²⁹ R. P a r m a s. Perioodiliste väljaannete komplekteerimine Tartu ülikooli raamatukogus XIX sajandi teisel poolel ja XX sajandi algul (kuni 1917. a.) — Tartu Riikliku Ülikooli Toimetised, vihik 224, 1968, lk. 7—8.

arenenud soovitud suunas. Usna paljud neist («Русский художественный архив», «Русское богатство», «Исторический вестник», «Вестник Европы», «Русская мысль» jt.) on oma väljaandeid ka keeldunud loovutamast.³⁰

Vahetajate ringi järsk suurenemine 1895. a. (kokku 70 asutuse võrra) tõi kodumaiste vahetajate hulka uue kategooria arhiivide organiseerimise otstarbel kubermanguvalitsuste juurde rajatud arhiivikomisjonide näol (1895. a. loodi vahetussuhted 9 komisjoniga, perioodi lõpuni 15-ga). Nendelt saadud perioodiliselt ilmuvad väljaanded («Труды...» jt.) rikastasid esmajoones raamatukogu ajaloo-alast kirjandust. Vahetussuhete laienemine tingis ka ülikooli toimetiste tiraaži suurendamise 100 eks. võrra.

Vahetajate arvu juurdekasv 1896. a. (kokku 60 asutuse võrra), samuti toimetiste tiraaži suurendamine 600 eksemplarini, langes sedapuhku oluliselt välismaiste vahetuspunktide arvele, kellest näit. teaduslike seltside hulk kasvas 27-lt 51-le. Vahetussuhete laiendamine välismaaga oli küll kavandatud hoopis ulatuslikumana — 1895. a. esines toimetaja prof. M. Djakonov vahetusettepanekuga 83 teadusliku seltsi ja ajakirja toimetuse ees peaaegu kõigis Lääne-Euroopa maades³¹, kuid vahetusega ülikooli toimetiste vastu nõustusid ainult 27. Viimaste hulgas on rida teaduste akadeemiaid (Belgradis, Berliinis, Bukarestis, Dijonis, Liège'is, Madridis, Milaanos, New Yorgis, Prahas jm.), ülemaalsi ja piirkondlikke teaduslikke seltse (Kuninglik Ajaloo Selts Londonis, Rahvuslik Antikvaaride Selts Pariisis, Antropoloogia Selts Stokholmis, Ajaloo ja Muinasteaduste Ühing Breslaus, Ajaloo Selts Darmstadtis jt.), ka teisi teaduslikke asutusi (Lombardia Teaduse ja Kirjanduse Instituut, Austria Ajaloo Instituut Viinis jt.).

Vähene huvi Tartu ülikooli toimetiste vastu välismaal, hoolimata nende teaduslikust sisust, oli tingitud paraku asjaolust, et venekeelse väljaandena leidsid toimetised rahvusvahelisel areenil vähe levikupinda. Hiljem katkes seetõttu isegi osa varasemaid vahetussuhteid (näit. 1899. a. Hesseni Ajaloo Ühing Kasselis). Ometi laienesid välissuhted ka 1898. a., millal toimetaja prof. J. Šmurlo ettepanekul algatati väljaannete vahetamine rea seni kõrvalejäänud ülikoolidega (Belgrad, Cambridge, Lvov, Naapoli, Praha, Sofia, Oxford).

Vahetussuhteid õnnestus luua isegi mõnede teaduslike ajakirjade toimetustega (Austria-Ungaris, Saksamaal jm.), näit.: «Kwartalnik historyczny» (Lvov), «Česky Časopis Historicky» (Praha), «Zeitschrift für Brüdergeschichte» (Herrnhut) jmt., kuid need juhused on ka edaspidi äärmiselt harvad.

1898. a. tõi kaasa korrektiive ka ülikoolisisesse asjaajamisse. Prof. J. Šmurlo ettepanekul määrati nüüdsest alates täpsemalt üli-

³⁰ Список учреждений и редакций... (11. XI 1894). — РАКА, f. 402, нпм. 5, сш. 1246, л. 85—90.

³¹ [Vahetusettepanekute loend 1895.] — ÜR 956, l. 21—22.

kooli valitsuse ja toimetaja ülesanded uute vahetussuhete loomisel. Nii eraldati rangelt publikatsioonide vahetamine nende levitamiseks annetusena või vahetamisest vähese teadusliku väärtusega väljaannete vastu. Ülikooli valitsuse määrata jäi siitpeale toimetiste saatmine asjaarmastajate ühingutele, raamatukogudele, ka õppeasutustele, kellega suhtlemine kandis esmajoones Tartu teadlaste tööde populariseerimise iseloomu. Vahetussuhete rajamine ja reguleerimine ajakirjade toimetuste ja teaduslike seltsidega teenis esmajärjekorras ülikooli raamatukogu täiendamise eesmärki ja jäeti ainuüksi toimetaja otsustada³², ehkki toimetaja ettepanekud kinnitati ka edaspidi ülikooli valitsuses.

Alates sajandivahetusest laienesid vahetussuhted mõnevõrra tagasihoidlikumalt, rohkem kodumaiste seltside ja ühingutega, ka riigiasutustega, kelle väljaannetest ülikool oli otseselt huvitatud. Suurenes toimetiste levitamine ka annetusena, esmajoones üliõpilaste raamatukogudele ja organisatsioonidele. 1913. aastaks oli aga vahetajate võrk (512 vahetuspunkti) piiratud toimetiste tiraažiga ja selle vähene kasv edaspidi oli võimalik ainult viimase reservi arvelt.

Vaadeldava perioodi lõpuks ülikooli toimetiste baasil kujunenud vahetussuhted erinevad geograafilise haarde poolest vahetamisest dissertatsioonidega. 1917. aasta 527 vahetuspunkti langevad valdavalt enamuses kodumaiste õppeasutuste, asutuste ja seltside arvele, mida on kokku 347. Ülekaalus on nende hulgas teaduslikud seltsid ja ühingud (81 vahetajat, lisaks 20 Balti kubermangudes). Väheste ja väheväärtuslike vahetusväljaannetega rahvaraamatukogude, üliõpilasorganisatsioonide, -kursuste jne. arv moodustab vaid 30. Välismaiste vahetajate hulgas (kokku 180 vahetajat) on ülekaalus kõrgemad õppeasutused — 97 vahetajat 19 riigis, kuid tunnustusväärsest arvukast on ka teaduslike asutuste ja seltside arv — 53 14 välisriigis.

Kuna toimetiste vahetamine oli aasta-aastalt rohkem hakanud võtma ülikooli raamatukogu plaanipärase komplekteerimise ilmet, võeti selle organisatsiooniline külg ülikooli nõukogus veel kord arutusele. Erikomisjoni ettekande põhjal³³ otsustati raamatukoguga tihedamate sidemete loomiseks kogu vahetamise asjaajamine viia üle raamatukogusse³⁴, kuid puhkenud sõda katkestas vahetustegevuse hoopis.

Kronoloogiliselt on ülikooli toimetiste vahetamine kujunenud järgmiseks:

³² J. Smurlo ülik. valitsusele 7. V 1897. — RAKA, f. 402, nim. 5, sü. 1246, l. 185—192.

³³ J. Petuhhov ülik. nõukogule 11. II 1917. — RAKA, f. 402, nim. 5, sü. 1767, l. 547—548.

³⁴ Ülik. rektor raamatukogu direktorile 3. III 1917. — RAKA, f. 402, nim. 5, sü. 1767, l. 549.

Ülikooli toimetiste vahetamine

Vahetajad	Vahetuspunktide									
	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902
Kõrgemad õppeasutused	12	12	15	15	15	16	16	16	16	16
Instituudid, keskoõppeasutused	9	9	14	14	14	14	15	17	17	17
Teaduslikud asutused	16	18	32	36	36	35	36	38	36	36
Teaduslikud seltsid ja asjaarmastajate ühingud	45	46	50	55	56	57	59	60	60	60
Riigiasutused	32	32	36	39	40	40	40	40	40	40
Raamatukogud	12	14	15	18	18	19	19	23	23	23
Perioodiliste väljaannete toimetused	31	44	74	83	77	71	69	68	68	65
	157	175	236	260	256	252	254	262	260	257
Lisaks Balti kubermangudes:										
Õppeasutused	4	4	4	4	4	4	3	3	3	3
Teaduslikud asutused, seltsid ja ühingud	11	11	11	12	12	15	15	15	15	15
Riigiasutused	7	8	8	8	8	3	3	3	3	3
Raamatukogud	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Perioodiliste väljaannete toimetused	1	2	4	4	4	4	4	4	2	2
	25	27	29	30	30	28	27	27	25	25
Kokku	182	202	265	290	286	280	281	289	285	282

Ülikooli toimetiste vahetamine

Vahetajad	Vahetuspunktide									
	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902
Kõrgemad õppeasutused	76	78	78	84	84	92	92	93	93	93
Teaduslikud asutused ja seltsid	18	19	27	51	50	50	49	49	50	50
Riigiasutused	5	5	5	6	6	6	6	6	6	6
Raamatukogud	10	10	10	11	11	11	11	11	11	11
Perioodiliste väljaannete toimetused	2	2	5	8	9	10	9	9	9	9
	111	114	125	160	160	169	167	168	169	169

Tabel 4

kodumaa asutuste ja seltsidega.

arv														
1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917
16	16	16	16	16	16	16	16	17	19	20	21	21	22	22
17	18	18	18	19	19	19	21	23	27	29	30	30	30	31
36	36	36	36	37	37	37	38	39	42	42	45	47	48	48
60	60	60	60	61	60	63	64	68	71	78	78	78	80	81
40	40	40	40	40	40	40	41	41	42	43	45	47	47	47
23	23	23	23	23	24	24	26	28	28	30	30	31	31	31
63	62	56	52	54	52	51	53	58	59	59	57	58	57	56
255	255	249	245	250	248	250	259	274	288	301	306	312	315	316
3	3	3	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4	4
15	15	15	15	15	16	17	19	20	20	20	20	20	20	20
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
2	2	2	2	2	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	—	—
25	25	25	25	25	27	28	31	33	33	33	33	33	31	31
280	280	274	270	275	275	278	290	307	321	334	339	345	346	347

Tabel 5

välismaa asutuste ja seltsidega

arv														
1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917
93	93	95	95	95	95	96	96	96	96	96	96	96	97	97
50	50	50	50	50	50	50	51	52	52	52	53	53	53	53
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
11	11	11	11	11	11	11	13	13	13	13	13	13	13	13
9	9	9	9	10	10	10	10	10	10	11	11	11	11	11
169	169	171	171	172	172	173	176	177	177	178	179	179	180	180

Ülikooli toimetiste vahetuspunktid

Vahetajad	Vahetuspunktid										
	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	
Austria-Ungari	10	10	16	23	23	25	25	25	26	26	
Belgia	4	4	4	6	6	6	6	6	6	6	
Bulgaaria	—	—	—	—	—	3	3	3	3	3	
Hispaania	—	—	—	1	1	2	2	2	2	2	
Holland	4	4	4	4	4	3	3	3	3	3	
Inglismaa	5	5	5	6	5	8	8	8	8	8	
Itaalia	5	6	7	10	10	12	12	13	13	13	
Kreeka	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Norra	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Portugal	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Prantsusmaa	20	21	22	28	28	28	28	28	28	28	
Rootsi	2	2	2	4	4	4	4	4	4	4	
Rumeenia	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	
Saksamaa	34	34	37	43	44	41	39	39	39	39	
Serbia	—	—	—	2	2	2	2	2	2	2	
Šveits	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	
Taani	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	
Jaapan	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
USA, Kanada	13	14	14	17	17	18	18	18	18	18	
Argentiina	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	
Austraalia	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
	111	114	125	160	160	169	167	168	169	169	

Esitatud statistilised andmed, aga samuti käesoleva töö lõpul toodud vahetajate nimestik ei taotle ülikooli toimetiste puhul absoluutset ammendavust, kuivõrd arhiiviallikes puudub küsimuse kohta usaldatav dokumentatsioon. Olemasolevad rakendusnimestikud³⁵ on peale ühe erandi dateerimata ja rea aastate vältel korduvalt korrigeeritud. Usaldatavamaid pidepunkte leidub 1894., 1896. ja 1897. a. ülikooli valitsuses kinnitatud vahetajate nimestikkudes³⁶, kuid needki peegeldavad ainult kavatsusi. Jälgides näiteks toimetaja lauajuhendit aastatest 1893—1896³⁷ ning kogu vahetustegevust käsitlevat kirjavahetust³⁸, ilmneb suuri lahkuminekuid. Seetõttu rajanevad käesolevas töös toodud andmed veel võrdlusele raamatukogu kataloogide ning juurdekasvuraamatutega.³⁹ Lõpptulemusena on arvestatud ainult neid vahetajaid, kellega suhtlemise kohta on täiesti usaldatavad andmed ja kelle väljaandeid samast perioodist leidub raamatukogu fondides. Kõrvalekaldumisi:

³⁵ ÜR 88, 89, 90, 92.

³⁶ RAKA, f. 402, nim. 5, sü. 1246, l. 85—90, 122—124, 185—192.

³⁷ ÜR 953.

³⁸ RAKA, f. 402, nim. 5, sü. 1246, 1767.

³⁹ ÜR 112, 113, 114, 115, 116.

geograafiline paiknevus välismaal

arv

1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917
26	26	26	26	26	26	27	28	28	28	28	29	29	29	29
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	9	9
13	13	13	13	13	13	13	14	14	14	14	14	14	14	14
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
28	28	28	28	28	28	28	29	29	29	30	30	30	30	30
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
39	39	39	39	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
18	18	19	19	19	19	19	19	20	20	20	20	20	20	20
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
169	169	171	171	172	172	173	176	177	177	178	179	179	180	180

võib siinjuures esineda perioodiliste väljaannete toimetuste rubriigis, sest vahetus viimastega oli kõige ebastabiilsem muudatuste tõttu nende ilmumise kestuses, toimetuse töös jne. Juba vahekordi ajalehtede toimetustega on raske jälgida, sest enamikku ajalehti raamatukogus reeglipäraselt arvele ei võetud ega säilitatud kestvamalt. Seejuures ei luba isegi fondide juurdekasvuraamatud teha alati vaieldamatuid järeldusi, sest vahetuse teel saadud väljaanded laekusid nii ülikooli valitsuse kui ka toimetiste toimetuse aadressil ja raamatukogus on saadetiste päritolu sageli märgitud annetusena. Põhjalikumaid korrektiive ei too küsimusse (ilmselt jooksvate andmete puudumisel) ka raamatukoguhoidja W. Schlüteri poolt saajandi algul koostatud tasuta saadud välismaiste jätkuvate väljaannete registreerimise nimestikud⁴⁰, sest sissekanded nendes lakkavad W. Schlüteri lahkumise järel raamatukogust 1908. a.

Nimetatud allikate põhjal võiks isegi oletada laiemaid vahetus- suhteid mõnede välismaa ülikoolidega, koguni seltside või asutustega. Nii leidub raamatukogus vastukäivaid andmeid rea ülikoo-

⁴⁰ ÜR 87, 91.

lide väljaannete omandamise kohta, näit. Rumeeniast Iasi («Annales scientifiques...» 1901—1910, «Anuarul...» 1902—1907), Portugalist Coimbra («Anuario...» 1892—1912), Kuubast Habana («Revista de la Facultad de letras y ciencias» 1905—1917) jmt. kõrgemate õppeasutuste puhul. Samuti on juurdekasvuraamatutes paiguti vahetusväljaanneteks peetud mõnede asutuste või seltside publikatsioone, näit. Hamburgi linnavalitsuse («Verhandlungen zu Senat u. Bürgerschaft» 1907—1910) või Innsbruckist Austria Ajaloo-uurimise Instituudi («Mitteilungen...» 1907—1914) väljaandeid. Andmete puudulikkus ei luba aga selliseid asutusi pidada vahetajateks, mistõttu neid ka käesoleva töö nimestikus fikseeritud ei ole.

Käesoleva ülevaate lõpus on toodud vahetuse teel regulaarselt omandatud jätkuvate väljaannete loend. Ülalnimetatud lünkade tõttu allikmaterjalides ei saa see aga pakkuda täpseid andmeid ei nimetuste arvu ega ka trükiüksuste hulga kohta, seda enam, et raamatukogu kogu tsariaegse tegevuse vältel pole peetud arvestust komplekteerimise allikate järgi. Ometi lubab põguski tutvumine loetletud väljaannetega, mis vaadeldava vahetustegevuse vältel näikse küündivat 687 nimetuseni, oletada omandatud kirjanduse mitmekordset ülekaalu loovutatu suhtes. Absoluutne enamus vahetajatest (peale välismaa ülikoolide) on vastutasuks saatnud vähemalt ühe perioodilise väljaande, tihti aga kaks või rohkemgi, lisaks arvukalt käesolevas töös registreerimata jäetud monograafiaid. Probleemaatilisem võiks olla nende väljaannete sisuline väärtus, kuivõrd kodumaa piirides on tegemist ka näit. asjaarmastajate ühingutega. Viimaste vaatlemine omaette pole aga mõeldav nende järkjärgulise ülekasvamise tõttu teadusliku iseloomuga seltsideks, kuid lähem tutvumine nende publikatsioonidega lubab kõigist seltsidest (peale Baltikumis asuvate on neid kokku 88) nende liiki arvata kuni 15 vahetajat.

Uldist kujutlust on vahetussõrgu nimestiku põhjal võimalik saada veel omandatud kirjanduse kohta teadusharude kaupa. Ehkki tegemist on universaalse profiiliga asutustega (ülikoolid, akadeemiad), võib ülejäänud teaduslikke asutusi, seltse, instituute jt. jagada humanitaarse ja reaalse kallakuga vahetajateks. Arvuliste andmete põhjal langeb ülekaal reaalteaduste valdkonda. Kogu vaadeldaval perioodil Tartu ülikooliga vahetussuhetes olnud asutustest — kokku 656 — kuulub universaalse profiiliga vahetajate gruppi 287 vahetajat (neist 151 kodumaal), kuna reaalteadusliku kallakuga vahetajaid on olnud 196 (neist kodumaal 173) ja humanitaarteaduste valdkonnast 173 (neist kodumaal 136). Üksikute vahetajate gruppide kaupa jagunevad andmed järgmiselt: (vt. tab. 7).

Aastatel 1865—1917 kujunenud Tartu ülikooli vahetussuhted on olnud vaieldamatult laialdased ja mitmekesised. Seejuures on suhted välismaaga ennetanud kaugelt teisi kodumaa ülikoole. Alles

Tabel 7

Olikooli toimetiste vahetus teadusharude kaupa

Vahetajad	Vahetuspunktide arv											
	Universaalsed			Humanitaarteaduslikud			Reaalteaduslikud			Kokku		
	Kodu- maal	Välis- maal	Kokku	Kodu- maal	Välis- maal	Kokku	Kodu- maal	Välis- maal	Kokku	Kodu- maal	Välis- maal	Kokku
Kõrgemad õppeasutused	15	87	102	6	3	9	1	8	9	22	98	120
Instituudid, keskkõppeasutused	12	—	12	12	—	12	25	—	25	49	—	49
Teaduslikud asutused	6	} 33	55	27	} 20	80	22	} 8	91	55	} 61	226
Seltsid ja ühingud	16			33			33			61		
Riigiasutused	38	2	40	13	2	15	5	4	9	56	8	64
Raamatukogud	35	14	49	—	—	—	—	—	—	35	14	49
Perioodiliste väljaannete toimetused	29	—	29	45	12	57	59	3	62	133	15	148
	151	136	287	136	37	173	173	23	196	460	196	656

aastal 1883, kui Tartu ülikooli sidemete iga välismaaga oli juba enam kui kolmveerand sajandit, soovitati Rahvaharidusministeeriumi ringkirjaga publikatsioonide vahetust välisriikide teaduslike asutustega.⁴¹ Seega oli Tartus varakult välja kujunenud ka suhtlemise organisatsiooniline külg, mis välistas vajaduse ja ka võimalused kasutada Peterburi Avaliku Raamatukogu juures tegutsenud väljaannete rahvusvahelise vahetamise komisjoni abi (Комиссия по международному обмену изданий по части наук и художеств). Viimane asutati küll juba 1877. a., kuid selle sidemed välisriikidega olid kuni käsitledava perioodi lõpuni kokkuvõttes piiratud Tartu ülikooli omadest. 1881. a. suhtles komisjon küll juba kahe välisriigiga — Prantsusmaa ja Itaaliaga⁴², kuid suunates Tartusse Välisministeeriumi kaudu saabunud vahetustepanekud Austria-Ungari ülikoolidelt (Budapest ja Kolozsvár), palus ta Tartu väljaanded saata nimetatud ülikoolidesse otse.⁴³ Kuna komisjonile oli saatekuludeks ette nähtud iseseisev eelarve ja tema vahendust kasutati vähe, tehti 1899. a. selle komisjoni vahendus ülikoolidele kohustuslikuks.⁴⁴ Samal aastal komisjoni aadressil lähetatud saadetis Tartust jäeti aga vastu võtmata ja alles aasta möödudes selgus järelepärimiste tulemusena, et komisjoni suhted piirduvad ainult 6 välisriigiga (USA, Belgia, Prantsusmaa, Itaalia, Holland, Rootsi). Kuna valitsus komisjoni lisakrediidi taotlusi ei rahuldanud, ei saanud see ka Tartu ülikoolile oma teened pakkuada.⁴⁵ Juba sellal suhtles Tartu ülikool aga kokku 22 välisriigiga. Peterburi komisjonil polnud isegi õigust vahetussuhete rajamiseks riikides, milles analoogilisi publikatsioonide vahetamise keskusi ei olnud⁴⁶ ja tema koostöö Tartu ülikooliga piirduski edaspidi mõnelele ülikooli instituutidele adresseeritud saadetiste edasitoimetamisega Tartusse. Asjaajamine välismaa asutustega oli ja jäigi ainult Tartu ülikooli organiseerida, kusjuures vahetus Prantsusmaa ülikoolidega toimus publikatsioonide vahetamise keskuse kaudu Sorbonne'i ülikooli juures Pariisis, ülejäänud välismaiste vahetajatega aga tsentraliseeritult Leipzgis asuva ülikooli kauaaegse komisjoni F. Köhleri kaudu, kes tagas saadetiste regulaarse saabumise sihtkohtadesse.

⁴¹ Kuraator ülik. nõukogule 19. XII 1883. — RAKA, f. 402, nim. 4, sü. 1060, l. 184.

⁴² Rahvaharidusdepartement ülik. rektorile 17. V 1881. — RAKA, f. 402, nim. 4, sü. 1060, l. 86.

⁴³ Rahvusv. vahetamise komisjon ülikoolile 23. III 1887. — RAKA, f. 402, nim. 4, sü. 1060, l. 283.

⁴⁴ Kuraator ülik. rektorile 20. V 1899. — RAKA, f. 402, nim. 5, sü. 1247, l. 128.

⁴⁵ Rahvusv. vahetamise komisjon ülik. rektorile 6. X 1900. — RAKA, f. 402, nim. 5, sü. 1247, l. 149—150.

⁴⁶ Б. П. Каневский. Из истории международного книгообмена в России 1877—1916 гг. — Труды Гос. библиотеки СССР им. В. И. Ленина, т. 8, 1965, с. 87.

**Aastatel 1865—1917 Tartu ülikooliga publikatsioone vahetanud
asutuste, seltside ja perioodiliste väljaannete toimetuste**

n i m e s t i k

M ä r k u s: Vahetusena saadud väljaannetest on registreeritud ainult perioodiliselt ilmunud või regulaarselt saadud väljaanded. Aastaarv ümarsulgudes viitab vahetamisele ka enne vaadeldavat perioodi, nurksulgudes on märgitud oletatav aastaarv, mille täpsustamiseks on puudunud usaldatav allikas.

Jrk. nr.	Jrk. nr.	Asukoht	Asutuse või seltsi nimetus
1	2	3	4

KODUMAISED

Ülikoolid,

1	1	Harkov	И. Харьковский университет
2	2	Helsingfors (Helsingi)	И. Александровский университет
3	3	Kaasan	Казанская духовная академия
4	4	„	И. Казанский университет
5	5	Kiiev	Киевская духовная академия
6	6	„	И. Университет Св. Владимира
7	7	Moskva	Московская духовная академия
8	8	„	И. Московский университет
9	9	Odessa	И. Новороссийский университет
10	10	Perm	Пермское отделение И. Петроградского университета
11	11	Peterburi (Leningrad)	И. Военно-медицинская академия
12	12	„	И. Военно-юридическая академия
13	13	„	Римско-католическая духовная академия
14	14	„	С.-Петербургская православная духовная академия
15	15	„	И. С.-Петербургский университет
16	16	Saraatov	И. Николаевский университет.
17	17	Tomsk	И. Томский университет
18	18	Varssavi	И. Варшавский университет

Naiskursused

19	1	Harkov	Высшие женские курсы, учреждённые Обществом взаимопомощи трудящихся женщин г. Харькова
20	2	Kiiev	Высшие женские курсы в Киеве
21	3	Moskva	Частные высшие женские курсы, учреждённые В. А. Полторацкой
22	4	Tiflis (Tbilisi)	Высшие женские курсы

Dissertatsioonide saatmine	Toimetiste saatmine	Regulaarselt saadud väljaanded
5	6	7

VAHETAJAD

akadeemiad

(1865) —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised. (Vt. ka: Perioodiliste väljaannete toimetused — «Записки...»)
(1865) —	1893 —	Diss-d, ametlikud trükised.
	1895 —	Ametl. trükised. (Vt. ka: Perioodiliste väljaannete toimetused — «Православный собеседник»)
(1865) —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised. (Vt. ka: Perioodiliste väljaannete toimetused — «Ученые записки...»)
	1895 —	Ametl. trükised. (Vt. ka: Perioodiliste väljaannete toimetused — «Труды...»)
(1865) —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised. (Vt. ka: Perioodiliste väljaannete toimetused — «Университетские известия»)
	1898 —	Ametl. trükised. (Vt. ka: Perioodiliste väljaannete toimetused — «Богословский вестник»)
(1865) —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised, «Ученые записки...», «Московские университетские известия».
1865 —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised, «Записки...».
	1896 —	
1866 —	1893 —	Ametl. trükised, «Известия...».
	1895 —	„ „ „Ежегодник...».
(1865) — 1892	1893 —	„ „ „
(1865) —	1893 —	„ „ „Церковный вестник».
		(Vt. ka: Perioodiliste väljaannete toimetused — «Христианское чтение»)
(1865) —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised, «Записки ист.-фил. фак-а», «Записки юрид. фак-а», «Издания фак-а восточных языков», «Ботан. записки», «Труды астрон. обсерватории», «Материалы по изучению русских почв».
1911 —	1911 —	Diss-d, ametl. trükised, «Известия...».
[1893] —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised, «Известия...», «Труды мед.-хим. лаборатории».
1872 —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised. (Vt. ka: Perioodiliste väljaannete toimetused — «Варшавские университетские известия»)
	1912 —	
	1912 —	
	1914 —	
	1913 —	

1	2	3	4
			Instituudid,
23	1	Harkov	Женский медицинский институт Харьковского медицинского общества
24	2	"	Технологический институт Имп. Александра III
25	3	Jaroslavl	Демидовский юридический лицей
26	4	Jekaterinoslav (Dnepropetrovsk)	Екатеринославский горный институт Петра I
27	5	Kaasan	И. Казанский ветеринарный институт
28	6	Kiiev	Киевский коммерческий институт
29	7	"	Киевский политехнический институт Имп. Александра II
30	8	Moskva	Московский коммерческий институт
31	9	"	Константиновский межевой институт
32	10	"	Лазаревский институт восточных языков
33	11	"	И. Лицей в память Цесаревича Николая
34	12	"	Педагогический институт им. П. Т. Шелапутина
35	13	"	Московский сельскохозяйственный институт
36	14	Nežin	Историко-филолог. институт кн. Безбородко
37	15	Novo-Aleksandria	Ново-Александрийский институт сельского хозяйства и лесоводства
38	16	Novotšerkassk	Алексеевский ветеринарный институт
39	17	"	Алексеевский Донской политехнический институт
40	18	Peterburi	И. Александровский лицей
41	19	"	И. Археологический институт
42	20	"	Главный медицинский институт флота
43	21	"	Горный институт Императрицы Екатерины II
44	22	"	Институт инженеров путей сообщения Имп. Александра I
45	23	"	И. Историко-филологический институт
46	24	"	И. Лесной институт
47	25	"	С.-Петербургский политехнический ин-т Имп. Петра Великого
48	26	"	Технологический институт Имп. Николая I
49	27	"	И. Училище правоведения
50	28	Tomsk	Технологический институт Имп. Николая II
51	29	Varssavi	И. Политехнический институт Николая II
52	30	"	Ветеринарный институт
53	31	Vladivostok	Восточный институт
54	32	Voronež	Воронежский сельскохозяйственный институт им. Петра I
			*
55	33	Danilov	Шубино-Вахтинская низшая сельскохозяйственная школа 2-го разряда
			Te aduslikud
56	1	Bakuu	Патологический институт Съезда нефтепромышленников
57	2	Herson	Городской музей древностей Херсонского края
58	3	Jalta	Ботанический кабинет И. Никитского ботанического сада
59	4	Minussinsk	Городской Мартьяновский музей
60	5	Moskva	Бактериологический институт при Ново-Екатеринской больнице

keskõrpeasutused

	1911 —	
(1865) —	1895 —	«Известия...».
	1893 —	«Временник...», «Юридические записки».
	1900 —	«Известия...».
1889 —	1893 —	«Ученые записки...».
	1910 —	«Известия...».
	[1910] —	«Известия...».
	[1912] —	«Известия...».
(1865) — 1892	[1912] —	«Известия...», «Памятная книжка...».
	1893 —	«Труды по востоковедению».
	[1907] —	«Ученые записки...», «Календарь...».
[1912] —	1912 —	«Известия...».
	1895 —	«Труды селекц. станции...», «Труды фитопатол. станции...» (Vt. ka: Perioodiliste väljaannete toimetus — «Известия...»)
(1865) —	1893 —	«Известия...».
1876 —	1893 —	«Записки...».
	1917 —	
	1913 —	«Известия...».
1886 —	1895 —	«Памятная книжка...».
1899 —	1893 —	«Вестник археологии и истории».
	[1912] —	«Записки...».
(1865) —	1893 —	«Сборник...», «Журнал Совета...», «Цемент».
1872 — 1892	1893 —	«Памятная книжка...».
	[1913] —	«Ежегодник...», «Известия...».
	[1904] —	«Известия...».
	1895 —	«Известия...».
(1865) —	1893 —	
	1911 —	«Известия...».
1899 —	1899 —	«Известия...».
[1910] —		
1900 —	1900 —	«Известия...».
	1914 —	«Записки...».
	1895 —	«Отчёт...», «Наблюдения метеорол. станции...».

asutused

[1905] —		«Сведения медико-санитарного бюро по Баку».
	1914 —	«Летопись музея...».
	1916 —	«Ботанический кабинет...».
	[1908] —	«Отчёт...».
1896 —	1896 —	

1	2	3	4
61	6	Moskva	Бактериолого-агрономическая станция
62	7	„	И. Общества акклиматизации
63	8	„	Детская больница Св. Ольги
64	9	„	Московский архив Министерства Юстиции
65	10	„	Московский Главный архив Министерства Ино- странных Дел
66	11	„	Общий архив Министерства Императорского Двора
67	12	Nikolajev	Хлудовская библиотека рукописей и старопечат- ных книг. Никольский монастырь
68	13	Novo-Margelan	Астрономическая обсерватория
69	14	Odessa	Ферганский областной публичный музей
70	15	„	Русский археологический институт в Константи- нополе
71	16	Omsk	Совет врачей Одесской городской больницы
72	17	„	Археологическая комиссия Западно-Сибирского отдела И. Русского географического общества
73	18	Perm	Метеорологическая станция И. Русского геогра- фического общества
74	19	Peterburi	Пермский научно-промышленный музей
75	20	„	И. Академия наук
76	21	„	И. Академия наук. Второе отделение
77	22	„	И. Академия наук (для ученого корреспондента в Риме)
78	23	„	И. Археологическая комиссия
79	24	„	И. Археологическая комиссия
80	25	„	И. Ботанический сад Петра Великого
81	26	„	Высоч. утв. Комитет попечительства о русской иконописи
82	27	„	Геологический комитет
83	28	„	Институт экспериментальной медицины
84	29	„	Николаевская главная астрономическая обсерва- тория в Пулкове
85	30	„	Николаевская главная физическая обсерватория
86	31	„	С.-Петербургская биологическая лаборатория
87	32	„	Психо-неврологический институт
88	33	Simbirsk (Uljanovsk)	Соловецкая биологическая станция при И. С.-Петербургском университете
89	34	Simferoopol	Симбирский областной естественно-исторический музей
90	35	Tiflis (Tbilisi)	Энтомологический кабинет Таврического губерн- ского земства
91	36	„	Тифлисская физическая обсерватория
92	37	Tobolsk	Тифлиссский ботанический сад
93	38	Vilnius	Тобольский губернский музей
			Педагогический музей
Arhiivikomisjonid			
94	1	Jaroslavl	Губернская ученая архивная комиссия
95	2	Kaluuga	Ученая архивная комиссия
96	3	Kostroma	Губернская архивная комиссия

	[1895]—	«Вестник...»
	1893 — [1900]	«Отчёт о деятельности...».
	1893 —	«Описание документов...», «Известия...».
	1895 —	«Сборник...».
	1900 —	
	1911 —	
(1865) —	1892	1893 — «Астрономическое обозрение».
		1900 — «Отчёт...».
1893 —	1893 —	«Известия...».
[1876] — [1900]	1893 — [1900]	«Труды врачей...».
	1894 — 1897	
1886 — 1892	1893 — [1907]	
(1865) —	1912 —	«Материалы по изучению Пермского края».
(1865) —	1893 —	«Записки...», «Bulletin scientifique...» jt.
[1907]—	1893 —	«Известия...», «Сборник...» jt.
	[1907]	
	1895 —	«Отчёт...», «Летопись занятий...».
	1895 —	«Отчёт...», «Известия...», «Материалы по археологии России».
1873 —	1893 —	«Труды...», «Известия...».
1914 —		«Материалы по иконографии».
[1888] —	[1893] —	«Труды...», «Известия...».
(1865) —	1893 —	«Архив биологических наук».
	1893 —	«Отчёт...».
	1894 —	«Отчёт...», «Летописи...».
	[1896] —	«Известия...».
	[1912] —	«Вестник психологии, криминальной антропологии и гипнотизма».
	1893 —	«Работы зоологического и зоотомического кабинета...».
	1914 —	«Записки...».
	1895 —	
1873 —	1893 —	«Наблюдения...», «Наблюдения над температурой...».
1896 —	1896 —	«Труды...».
	[1912] —	«Ежегодник...».
	1910 —	
	1893 —	«Труды...», «Отчёт о деятельности...».
	1895 —	«Известия...».
	1895 —	«Костромская старина», «Журнал заседаний...».

1	2	3	4
97	4	Nižni-Novgorod (Gorki)	Нижегородская ученая архивная комиссия
98	5	Orenburg (Tškalov)	Ученая архивная комиссия
99	6	Orjol	Орловская архивная комиссия
100	7	Perm	Ученая архивная комиссия
101	8	Rjazan	Ученая архивная комиссия
102	9	Simferoopol	Таврическая ученая архивная комиссия
103	10	Tambov	Ученая архивная комиссия
104	11	Tšernigov	Ученая архивная комиссия
105	12	Tuula	Губернская ученая архивная комиссия
106	13	Tver (Kalinin)	Ученая архивная комиссия
107	14	Vladimir	Губернская ученая архивная комиссия
108	15	Voronež	Ученая архивная комиссия

Teaduslikud seltsid ja

109	1	Arhangelsk	Архангельское общество изучения русского севера
110	2	Astrahan	Петровское общество исследователей Астраханского края
111	3	Grozni	Терское отделение И. Русского технического общества
112	4	Habarovsk	Приамурский отдел И. Русского географического общества
113	5	Harbiin	Общество русских ориенталистов
114	6	Harkov	Общество испытателей природы при И. Харьковском университете
115	7	Helsingfors (Helsingi)	Finska Vetenskaps Societet (Société des sciences de Finlande)
116	8	„	Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
117	9	„	Sällskab för Finlands geografi
118	10	Jekaterinburg (Sverdlovsk)	Уральское общество любителей естествознания
119	11	Jekaterinoslav (Dnepropetrovsk)	Общество содействия успехами естественно-математических и технических наук при Екатеринославском горном институте
120	12	Irkutsk	Восточно-Сибирский отдел И. Русского географического общества
121	13	Kaasan	Общество археологии, истории и этнографии при И. Казанском университете
122	14	„	Общество врачей при И. Казанском университете
123	15	„	Общество естествоиспытателей при И. Казанском университете
124	16	„	Общество невропатологов и психиатров при И. Казанском университете
125	17	„	Физико-математическое общество при И. Казанском университете
126	18	Kamenets-Podolsk	Общество Подольских естествоиспытателей и любителей природы
127	19	Kiiev	Историческое общество Нестора Летописца при И. Университете Св. Владимира
128	20	„	Общество естествоиспытателей при И. Университете Св. Владимира

[1892]—	1893 —	«Действия».
	1895 —	«Труды...».
[1895]—	1895 —	«Труды...».
	1895 —	«Труды...».
	1895 —	«Труды...», «Отчёт о деятельности...».
	1895 —	«Известия...».
	1895 —	«Известия...».
	[1899]—	«Труды...», «Отчёт...».
	1915 —	«Труды...», «Отчёт о деятельности...».
	1895 —	«Журнал заседаний...».
	[1896]—	«Труды...».
	[1915]—	«Труды...».

asjaarmastajate ühingud

	1909 —	«Известия...», «Отчёт...».
1887 — 1892	1893 —	«Отчёт...», «Астраханский сборник», «Сборник трудов...».
	1911 —	«Труды...».
	[1898]—	«Записки...», «Отчёт о деятельности...».
	1913 —	«Вестник Азии».
1872 —	1893 —	«Труды...», «Протоколы...».
(1865)—	1893 —	«Acta...», «Öfversigt...», «Finnländische hydrografisch-biologische Untersuchungen», «Bidrag till kämmedom af Finlands natur och folk».
1872 —	1893 —	«Toimituksia...», «Sävelmiä», «Monumenta literaturae Fennicae», «Suomi».
	[1896]—	«Fennia».
[1871]—	1893 —	«Записки...».
	1913 —	
	[1898]—	«Известия...», «Отчет о деятельности...».
1876 — 1892	1893 —	«Известия...».
1870 —	1893 —	«Казанский медицинский журнал», «Дневник...».
[1883]—	1893 —	«Труды...», «Протоколы заседаний...».
[1893]—	1893 —	«Неврологический вестник», «Отчет...».
1883 —	1893 —	«Известия...».
	1911 —	«Записки...».
1891 —	1893 —	«Чтения...».
	1893 —	«Записки...».

1	2	3	4
129	21	Kiiev	Общество Киевских врачей
130	22	„	Киевский отдел Русского военно-исторического общества
131	23	Kostroma	Костромское научное общество изучения местного края
132	24	Krasnojarsk	Общество врачей Енисейской губернии
133	25	Kjahta	Троицкославско-Кяхтинское отделение И. Русского географического общества
134	26	Mogiljov	Общество врачей Могилевской губернии
135	27	Moskva	Московский отдел И. Военно-исторического общества
136	28	„	Историко-родословное общество
137	29	„	И. Московское археологическое общество
138	30	„	Московское медицинское общество
139	31	„	Московское математическое общество
140	32	„	Московское терапевтическое общество при И. Московском университете
141	33	„	Московское физико-медицинское общество
142	34	„	Общество для содействия русскому торговому мореходству
143	35	„	И. Общество испытателей природы
144	36	„	Общество истории и древностей Российских при И. Московском университете
145	37	„	Общество любителей естествознания, антропологии и этнографии
146	38	„	Общество невропатологов и психиатров при И. Московском университете
147	39	„	Русское библиографическое общество при И. Московском университете
148	40	„	Юридическое общество при И. Московском университете
149	41	Nižni-Novgorod (Gorki)	Нижегородский кружок любителей физики и астрономии
150	42	Odessa	Историко-филологическое общество при И. Новороссийском университете
151	43	„	Новороссийское общество естествоиспытателей
152	44	„	И. Общество истории и древностей
153	45	„	Общество Одесских врачей
154	46	Omsk	Омское медицинское общество
155	47	„	Западно-Сибирский отдел И. Русского географического общества
156	48	Pensa	Пензенское общество любителей естествознания
157	49	Perm	Счетоводное общество Пермско-Уральского края
158	50	Peterburi	Историческое общество при И. С.-Петербургском университете
159	51	„	И. Минералогическое общество
160	52	„	Общество естествоиспытателей при И. С.-Петербургском университете
161	53	„	И. Общество любителей древней письменности
162	54	„	Общество С.-Петербургских практических врачей
163	55	„	Высоч. утв. общество русских врачей
164	56	„	Высоч. утв. С.-Петербургское фармацевтическое общество
165	57	„	И. Православное Палестинское общество

- 1889 — 1893 —[1910] «Труды...», «Протоколы заседаний...».
1913 — «Военно-исторический вестник», «Отчет...».
- [1914] — «Труды...», «Отчет о деятельности...».
- 1896 — 1896 — «Отчет...», «Протоколы заседаний...».
[1911] — «Труды...», «Протоколы...».
- 1892 1893 — «Протоколы заседаний...».
1913 — «Труды...».
- 1892 — 1913 — «Летопись...».
1893 — «Древности...» jt.
1876 —[1907] 1893 —[1907] «Протоколы заседаний...».
[1896] — «Математический сборник».
1896 — «Труды...».
- [1894] —[1897]
1893 — «Известия...».
- (1865) — 1893 — «Bulletin...», «Memoires...».
1893 — «Чтения...».
- 1871 — 1893 — «Известия...».
- [1893] — «Протоколы...», «Журнал невропатологии и психиатрии».
- 1891 — 1893 — «Книговедение», «Библиографические известия».
- 1893 — «Труды...», «Юридический вестник».
- 1913 — «Русский астрономический календарь».
- 1893 — «Летопись...», «Отчет о деятельности...».
- 1872 — 1893 — «Записки...».
(1865) — 1893 — «Записки...».
- 1871 — 1892 1893 —[1900] «Протоколы заседаний...».
1891 — 1893 — «Протоколы...».
[1897] — «Записки...», «Отчет...».
- 1916 — «Труды...».
1911 — «Известия...».
1895 — 1913 «Историческое обозрение».
- 1893 — 1893 — «Материалы для геологии России».
1893 — «Труды...».
- 1893 — «Библиографическая летопись», «Памятники древней письменности».
- (1865) —[1911] 1893 —[1911] «Протоколы заседаний...».
1881 — 1893 — «Труды...», «Протоколы заседаний...».
1870 — 1892 1893 — «Фармацевтический журнал».
- 1891 — 1893 — «Отчет...», «Сообщения...», «Православный Палестинский сборник».

1	2	3	4
166	58	Peterburi	И. Русское археологическое общество. Восточное отделение
167	59	„	И. Русское археологическое общество. Отделение русское
168	60	„	И. Русское географическое общество
169	61	„	И. Русское историческое общество
170	62	„	Русское общество любителей мироведения
171	63	„	И. Русское техническое общество
172	64	„	И. Русское энтомологическое общество
173	65	Petrozavodsk	Общество изучения Олонецкой губернии
174	66	Poltaava	Полтавский кружок любителей физико-математических наук
175	67	Pskov	Псковское археологическое общество
176	68	Romnō	Роменское общество сельских хозяев
177	69	Samaara (Kuibošev)	Самарское общество народных университетов
178	70	Štšigrō	Щигровское медицинское общество
179	71	Tambov	Общество по устройству народных чтений в Тамбове
180	72	Taškent	Туркестанский отдел И. Русского географического общества
181	73	„	Туркестанское медицинское общество
182	74	Tiflis (Tbilisi)	Грузинское общество истории и этнографии
183	75	„	И. Кавказское медицинское общество
184	76	„	Кавказское общество сельских хозяев
185	77	„	Кавказский отдел И. Русского географического общества
186	78	„	Общество Кавказских врачей
187	79	Tomsk	Общество естествоиспытателей при И. Томском университете
188	80	„	Томское общество изучения Сибири
189	81	Totjma	Вологодское общество изучения Северного края
190	82	Tuula	Тульское общество любителей естествознания
191	83	Varssavi	Общество естествоиспытателей при Варшавском университете
192	84	Vilnius	Виленское общество любителей естествознания
193	85	„	Литовское научное общество
194	86	Vjatka (Kirov)	Вятский кружок любителей естествознания
195	87	Vladivostok	Общество изучения Амурского края
196	88	Zitomir	Общество исследовательской Волини

Ulemaalised

197	1	Moskva	Главное управление землеустройства и земледелия. Отдел земельных улучшений
198	2	Peterburi	Главное управление землеустройства и земледелия. Ученый комитет
199	3	„	Главный штаб. Топографический отдел
200	4	„	Гос. Дворянский земельный банк. Статистическое делопроизводство
201	5	„	Государственный Совет. Библиотека
202	6	„	Департамент народного просвещения

	1895 —	«Записки...».
	1895 —	«Записки...», «Протоколы заседаний...».
[1893]—	1893 —	«Записки...», «Известия...», «Отчет...».
	1893 —	«Сборник...».
	1917 —	«Известия...».
1868 —	1893 —	«Вестник международной выставки...». (Vt. ka: Perioodiliste väljaannete toimetused — «Записки...»)
1867 —	1893 —	«Труды...».
	1913 —	«Известия...».
	1899 —	«Отчет...».
1896 —	1895 —	«Труды...».
	[1896]—	«Отчёт...».
	1909 —	«Известия...».
1886 — 1892	[1893]—	
	1912 —	
	1899 —	«Известия...».
	1901 —	«Протоколы...».
	1910 —	«Грузинские древности», «Древняя Грузия».
[1872]—	1893 —	«Медицинский сборник», «Труды и протоколы...».
(1865)—	1893 —	«Труды...», «Кавказское сельское хозяйство...».
	1893 —	«Известия...», «Записки...».
1892		
[1892]—	1893 —	«Труды...».
	1909 —	«Труды...».
	1916 —	«Отчет о деятельности...».
	1912 —	«Известия...».
	1893 —	«Труды...», «Протоколы...».
	1912 —	
	[1907]—	
	1912 —	
	[1900]—	«Записки...», «Отчёт...».
	1911 —	«Труды...».
riigiasutused		
	1914 —	«Гидромодульная часть».
	1914 —	«Труды бюро по энтомологии...», «Труды бюро зоотехники...».
1887 —	1893 —	«Записки...».
	1896 —	«Отчёт...», «Отчёт особого отдела...».
	1913 —	
	[1893]—	

1	2	3	4
203	7	Peterburi	Департамент таможенный сборов Министерства финансов. Статистический отдел
204	8	„	Департамент торговли и мануфактур
205	9	„	Министерство путей сообщения. Статистический отдел
206	10	„	Министерство торговли и мануфактур
207	11	„	Министерство финансов. Ученый комитет
208	12	„	Сенатский архив
209	13	„	Центральный военно-промышленный комитет
210	14	„	Центральный статистический комитет
211	15	Suhhedejev	Западное горное управление

Kohalikud

212	1	Aleksandrovska	Уездная земская управа
213	2	Astrahan	Попечитель учебного округа
214	3	Harkov	Правление учебного округа
215	4	Herson	Губернская земская управа
216	5	Jaroslavl	Губернский статистический комитет
217	6	Kaasan	Губернская земская управа
218	7	Kaluuga	Губернская земская управа
219	8	Krasnoufimsk	Уездная земская управа
220	9	Mogil'jov	Могилево-Витебский статистический комитет
221	10	Moskva	Городская управа. Статистическая часть
222	11	„	Губернская земская управа. Статистический отдел
223	12	Nižni-Novgorod (Gorki)	Губернская земская управа
224	13	Novgorod	Губернская земская управа
225	14	Orjol	Губернская земская управа
226	15	Perm	Губернская земская управа
227	16	Peterburi	Городская управа. Статистический отдел
228	17	„	Губернская земская управа. Санитарное отделение
229	18	„	Губернская земская управа

	[1893]—	«Внешняя торговля России», «Обзор внутренней торговли России», «Сведения о нынешней торговле по Европейской границе».
	1893 —	«Свод данных о торговых сборах в России», «Свод выданных в России привилегий...».
1885 —	1893 —	«Вестник...», «Стат. сборник...», «Пути сообщения России», «Указатель правительств. распоряжений...».
	[1912]—	«Свод товарных цен», «Отчёт отдела промышленности», «Торговля и пром. Европ. России».
	1895 —	«Вестник...», «Ежегодник...», «Общая гос. роспись...», «Кассовый отчёт...».
	[1915]—	
	1915 —	«Известия...».
	1893 —	«Ежегодник России», «Статистика Российской империи».
1895 —	1895 —	

riigiasutused

	1891 —	1893 —	
	1892		
	(1865)— 1892	1893 *	
		1893 —	«Сельхоз. хроника», «Хоз.-стат. обзор», «Сборник...».
[1873]—	1892	1893 —	«Справочная книга...».
		1893 —	«Казанск. губ. в сельскохоз. отношении», «Обзор», «Сельскохоз. обзор...», «Бюллетень стат. отдела...».
		1896 —	«Сельхоз. текущая стат...», «Труды оценостат. отд...», «Материалы по оценке городов...».
1893 —		1893 —	«Журнал... земск. собрания», «Смета и раскладка...», «Отчёт...», «Материалы для статистики...».
		1895 —	
		1893 —	«Сводный бюллетень...», «Известия...».
		1893 —	«Стат. ежегодник...», «Экон.-стат. сборник», «Материалы по статистике...».
		1893 —	«Ежегодник стат. отдела...», «Сельскохоз. обзор...», «Отчёт...», «Сборник...», «Нижегор. губ. собрание...».
		1893 —	«Стат. сборник...», «Вестник...», «Сб. постановлений...», «Стен. отчёт... земск. собрания...».
1892 —		1893 —	«Сельскохоз. сборник...», «Сборник стат. сведений...», «Материалы по оценке земель...».
		1893 —	«Журнал... земск. собрания», «Сборник... земства».
		1893 —	«Ежегодный отчёт...», «Ежемесячник...», «Стат. ежегодник...».
	[1898]—		«Санитарная хроника...», «Отчёт sanit. врачей...».
		1893 —	«Сельскохоз. обзор...», «Стат. сборник...», «Материалы по статистике...».

1	2	3	4
230	19	Poltaava	Губернская земская управа
231	20	Pskov	Губернский статистический комитет
232	21	Rjazan	Губернская земская управа
233	22	Samaara (Kuibõšev)	Губернская земская управа
234	23	Saraatov	Губернская земская управа
235	24	Tambov	Губернская земская управа
236	25	Taškent	Канцелярия Туркестанского генерал-губернатора.
237	26	„	Хозяйственно-статистический отдел Сыр-Дарьинский областной статистический коми- тет
238	27	Tiflis (Tbilisi)	Кавказский губернский статистический комитет
239	28	„	Правление Кавказского учебного округа
240	29	Tšernigov	Губернская земская управа. Статистический отдел
241	30	Tver (Kalinin)	Губернская земская управа
242	31	Uralsk	Уральский областной статистический комитет
243	32	Vilnius	Управление учебного округа
244	33	Voronež	Губернская земская управа

Raamatukogud

Teaduslikud ja

245	1	Habarovsk	Городская публичная библиотека
246	2	Harkov	Харьковская общественная библиотека
247	3	Irkutsk	Иркутская городская общественная библиотека
248	4	Izjum	Изюмская общественная библиотека
249	5	Kiiev	Киевская городская библиотека
250	6	Moskva	Библиотека Московского публичного Румянцев- ского музея
251	7	Novorossiisk	Баллионовская публичная библиотека
252	8	Odessa	Библиотека военных врачей при Окружном воен- но-медицинском управлении
253	9	„	Одесская (Новороссийская) городская публичная библиотека
254	10	Perm	Пермская городская общественная библиотека
255	11	Peterburi	Библиотека Государственной Думы
256	12	„	Педагогическая библиотека военно-учебных заведе- ний
257	13	„	И. Публичная библиотека
258	14	Samaara (Kuibõšev)	Александровская публичная библиотека
259	15	Saraatov	Саратовская городская библиотека
260	16	Sevastopol	Севастопольская морская офицерская библиотека
261	17	Taškent	Городская публичная библиотека
262	18	Vjatka (Kirov)	Вятская губернская публичная библиотека

	1893 —	«Обзор сельского хозяйства...», «Ежегодник...», «Ежегодник ест. истор. музея...».
	1893 —	«Стат. обзор...», «Отчёт...», «Памятная книжка...».
	1893 —	«Экон. обзор...», «Губернские агроном. совещания...».
	1893 —	«Сельскохоз. обзор...», «Мат. для оценки земель...».
1888 —	1893 —	«Неделя», «Сборник... земства», «Журнал... земск. собрания...», «Сб. стат. сведений...».
	1893 —	«Сборник стат. сведений...».
1885 — 1892	1893 —	
	1895 —	«Сборник материалов для статистики...».
1874 —	1893 —	«Известия...», «Временник...».
(1865) —	1893 —	«Циркуляры...», «Сб. материалов для описания местностей...».
1884 —	1893 —	«Отчёт...», «Сельскохоз. обзор...», «Материалы для статистики...».
	1893 —	«Сельскохоз. обзор...», «Сборник стат. сведений...», «Стат. ежегодник...», «Отчёт...», «Протокол засед...».
	[1896] —	«Памятная книжка...».
	1910 —	«Циркуляры...», «Памятная книжка...».
	1893 —	«Памятная книжка...».

avalikud raamatukogud

	1894 —	
[1890] —	1900 —	«Отчёт...».
1872 — [1892]	1893 —	
	1896 —	«Отчёт...».
	[1900] —	
(1865) —	1893 —	«Отчёт...».
	1893 —	
1886 — [1892]	1893 —	
(1865) — [1892]	1893 —	
	1913 —	
[1908] —	[1908] —	
1879 —	1893 —	
(1865) —	1893 —	«Отчёт...».
1884 —	1893 —	«Отчёт...».
	1915 —	
1893 —	1893 —	«Отчёт...».
1881 —	[1893] —	
1865 — [1892]	1893 —	«Отчёт о состоянии...».

1	2	3	4
			Professorite, üliõpilaste ja
263	1	Harkov	Библиотека студентов-филологов Харьковского университета
264	2	Jaroslavl	Студенческая библиотека Демидовского лицея
265	3	Kaasan	Студенческая библиотека Казанской духовной академии
266	4	Kiiev	Кружок натуралистов при Киевском политехническом институте
267	5	„	Студенческий кружок исследователей природы при университете Св. Владимира
268	6	Moskva	Библиотека 1-го студенческого общежития Московского университета
269	7	„	Библиотека семинария юридического факультета И. Московского университета
270	8	„	Ляпинское общежитие студентов
271	9	„	Библиотека студентов Московской духовной академии
272	10	„	Студенческая библиотека физико-математического факультета Московского университета
273	11	Peterburi	Библиотека студентов С.-Петербургской духовной академии
274	12	Tomsk	Библиотека общежития Томского университета
275	13	Varssavi	Профессорская читальня И. Варшавского университета

Perioodiliste väljaannete

(Nimetuste

276	1	Varssavi	Przegląd Chirurgiczny
277	2	Peterburi	St. Petersburger medizinische Wochenschrift
278	3	„	St. Petersburger medizinische Zeitschrift
279	4	Odessa	Акушерка
280	5	Moskva	Артист
281	6	Peterburi	Архив судебной медицины и общественной гигиены
282	7	Nikolajev	Астрономическое обозрение
283	8	Kišinjev	Бессарабское сельское хозяйство
284	9	Sergijev-Possad	Богословский вестник (Vt. ka: Московская духовная академия)
285	10	Peterburi	Больничная газета Боткина
286	11	Varssavi	Варшавские университетские известия (Vt. ka: И. Варшавский университет)
287	12	Harkov	Вера и разум
288	13	Moskva	Вестник воспитания
289	14	Peterburi	Вестник общественной гигиены, судебной и практической медицины
		„	Вестник права (Jätk vt.: Журнал Юридического общества при С.-Петербургском университете)
290	15	Moskva	Вестник права (и нотариата)
291	16	„	Вестник прикладной химии и химической технологии
292	17	„	Вестник русского сельского хозяйства

õpilaste raamatukogud

	1910	—	
	1900	—	
	1910	—	
	1911	—	(Vt. ka: Perioodiliste väljaannete toimetused — «Природа Украины».)
	1911	—	«Известия...».
	1894	—	
	1913	—	
	[1900]	—	
	1896	—	
1882 — 1892	1893	—	«Труды студенческого кружка для исследования русской природы».
	1896	—	
	1898	—	
1897 —	1895	—	

toimetused

alfabeedis)

Vahetuseks saadud aastakäigud

1893 — [1905]	1893 — [1905]	
1876 —	1893 — 1897	
1866 — [1892]		
	1907 —	1907 —
	1895	1895
1865 — [1870]		
	[1907] —	[1907] —
	1908 —	[1908] —
	1893 —	1892 —
	[1895] — [1897]	[1895] — [1897]
	[1893] —	[1893] —
	1895 —	1895 —
	[1896] —	[1896] —
	[1894] —	[1894] —
	1899 — 1906	1899 — 1906
	1910 —	1910 —
	1916 —	1916 —
	1895 — 1899	1895 — 1899

1	2	3	4
293	18	Moskva	Вестник сельского хозяйства
294	19	Peterburi	Византийский временник
295	20	"	Военно-медицинский журнал
296	21	"	Военный сборник
297	22	Kiiev	Вопросы нервно-психической медицины
298	23	Moskva	Вопросы философии и психологии
299	24	Peterburi	Врач (1901→Русский врач)
300	25	Vjatka (Kirov)	Вятская газета
301	26	Peterburi	Гермес
		"	Гигиена и санитарное дело (Jätk vt.: Журнал Русского общества охранения народного здоровья)
302	27	Moskva	Голос минувшего
303	28	Kaasan	Деятель
304	29	Peterburi	Дрогист
305	30	Moskva	Душеполезное чтение
306	31	Peterburi	Ежегодник императорских театров
307	32	Varssavi	Ежегодник по геологии и минералогии России
308	33	Krasnojarsk	Енисей (1905→Сибирский край)
309	34	Moskva	Ежегодник русской медицинской печати
310	35	"	Естествознание и география
311	36	Peterburi	Живая старина
312	37	Kiiev	Жизнь и искусство
313	38	Peterburi	Журнал для всех
314	39	"	Журнал Министерства народного просвещения
315	40	"	Журнал Министерства путей сообщения
316	41	"	Журнал Министерства юстиции
317	42	"	Журнал новейших открытий
318	43	"	Журнал Русского общества охранения народного здоровья (Jätk vt.: Гигиена и санитарное дело)
319	44	"	Журнал уголовного права и процесса
320	45	"	Журнал Юридического общества при С.-Петербургском университете (Jätk vt.: Вестник права)
321	46	Odessa	Записки И. Общества сельского хозяйства Южной России
322	47	"	Записки Одесского отдела И. Русского технического общества
323	48	Peterburi	Записки И. Русского технического общества (Vt. ka: И. Русское техническое общество)
324	49	Harkov	Записки И. Харьковского университета (Vt. ka: И. Харьковский университет)
325	50	Moskva	Землеведение
326	51	Kiiev	Земледелие
327	52	Peterburi	Известия Главного управления землеустройства и земледелия (1904→Известия Министерства землеустройства и земледелия)
328	53	Moskva	Известия Московского сельскохозяйственного института (Vt. ka: Московский сельскохозяйственный институт)
329	54	Orenburg (Tškalov)	Известия Оренбургского отдела И. Русского географического общества
330	55	Harkov	Известия Южно-русского общества акклиматизации
331	56	Peterburi	Искусство и художественная промышленность
332	57	Peterburi	Климат
333	58	Moskva	Кормчий

	1900 —	1900 —
	1895 —	1894 —
(1865) — [1900]	1893 —	[1893] —
	1895 — [1896]	1895 — [1896]
	1896 — 1912	1896 — 1905
	1895 —	1895 —
1880 — [1906]	1893 — [1906]	1893 — 1906
	1894 — [1907]	1894 — [1907]
	1908 —	1908 —
	1914 —	1914 —
	1913 —	1913 —
	1896 — 1901	1896 — 1901
	[1894] — 1895	[1894] — 1895
	1895 — 1903	1895 — 1903
	[1894] — 1915	[1890] — 1915
	1896 —	1896 —
	[1894] — [1915]	[1894] — [1915]
	1911 —	[1911] —
	1896 —	1896 —
	1895 —	1894 —
1895 —	[1896] — [1900]	[1896] — [1900]
	1896 — [1906]	1896 — [1906]
	1895 —	[1895] —
	1893 —	1893 —
	1894 —	1894 —
	[1897] — [1899]	[1897] — [1899]
	1893 — 1913	1893 — 1913
	1912 — 1913	1912 — 1913
	1895 — 1898	1895 — 1898
	[1893] —	1893 —
	[1901] —	[1901] —
	1893 —	1893 —
	1893 —	1893 —
	1894 —	1894 —
	1896 — [1907]	1896 — [1907]
	1895 —	1895 —
	1895 —	1895 —
	[1895] —	1893 —
	[1907] — 1911	
	[1901] — 1903	[1898] —
	1901 — [1904]	1901 — [1904]
	1895 — [1907]	1895 — [1899]

1	2	3	4
334	59	Peterburi	Летопись русской хирургии (Jätk vt.: Русский хирургический архив)
335	60	"	Литературное обозрение
336	61	"	Литературный вестник
337	62	"	Мир божий
338	63	"	Морской сборник
339	64	Moskva	Московские церковные ведомости
340	65	Peterburi	Научное обозрение
341	66	"	Наше хозяйство
342	67	"	Неделя. Книжка недели
343	68	"	Новое законодательство
344	69	"	Новое слово
345	70	"	Новости печати
346	71	"	Образование
347	72	"	Общественно-санитарное обозрение
348	73	Odessa	Одесский листок
349	74	Moskva	Орнитологический вестник
350	75	Peterburi	Отголоски
351	76	"	Педагогический сборник
352	77	"	С.-Петербургские ведомости
353	78	"	Поверхность и недра
354	79	"	Почтово-телеграфный журнал
355	80	"	Правительственный вестник
356	81	"	Право
357	82	Kaasan	Православный собеседник (Vt. ka: Казанская духовная академия)
358	83	Kiiev	Природа Украины (Vt. ka: Киевский политехнический институт)
359	84	Peterburi	Промышленность и торговля
360	85	"	Птицеводство
361	86	Moskva	Рудный вестник
362	87	Peterburi	Русская беседа
363	88	"	Русская медицина
364	89	"	Русская школа
365	90	Moskva	Русские ведомости
366	91	"	Русский архив
367	92	Peterburi	Русский вестник
368	93	"	Русский начальный учитель
369	94	"	Русский паломник
370	95	"	Русский хирургический архив (Jätk vt.: Хирургический архив Вельяминова)
371	96	Moskva	Русский художественный архив
372	97	Peterburi	Северные записки
373	98	"	Северный вестник
374	99	"	Сельское хозяйство и лесоводство
375	100	Moskva	Сельскохозяйственный журнал
376	101	Peterburi	Современная медицина и гигиена
377	102	"	Странник
378	103	"	Судебная газета
379	104	Moskva	Технический сборник и вестник промышленности
380	105	Odessa	Технолог
381	106	Peterburi	Топографический и геодезический журнал
382	107	"	Труды И. Вольного экономического общества
383	108	Kiiev	Труды Киевской духовной академии (Vt. ka: Киевская духовная академия)

1896 — 1901	1896 —[1901]
1895 —[1896]	1895 —[1896]
1901 — 1904	1901 — 1904
1895 —[1901]	1895 — 1901
1895 —	1895 —
1895 —	1895 —
1893 — 1903	1893 — 1903
1897 —[1902]	1897 —[1902]
1893 — 1901	1893 — 1901
1911	
1895 — 1897	1895 — 1897
1896	[1896]
1895 — 1909	1895 — 1909
1896 —[1897]	1896 —[1897]
1894 —[1896]	1894 —[1896]
1912 —	1912 —
1896 — 1902	1896 — 1902
[1894]—	[1894]—
1893 —	[1893]—
1916 —	1916 —
1893 —	1893 —
[1910]—	[1910]—
1915 —	1915 —
1893 —	[1893]—
1911	[1911]
1912 —	1912 —
1895 —[1898]	1895 —[1898]
1916	1916
1895 — 1896	1895 — 1896
1893 —[1895]	1893 —[1895]
1895 —	1895 —
1893 — 1895	1893 — 1895
1895 —[1900]	1895 —[1900]
1893 —[1900]	1893 —[1900]
1895 —[1898]	1895 —[1900]
1896 —[1900]	1896 —[1900]
1902 — 1909	1902 — 1909
1895	[1895]
[1913]—	[1913]—
1893 — 1898	1893 — 1898
[1907]—	[1907]—
1896 — 1897	1896 — 1897
1896 —[1905]	1896 —[1905]
1895 — 1915	1895 — 1915
1893 — 1905	1893 — 1905
1895 —[1896]	1895 —[1896]
[1899]— 1904	[1899]— 1904
[1911]— 1913	[1911]— 1913
1893 —[1915]	1893 — 1915
1893 —	1893 —

1	2	3	4
384	109	Peterburi	Тюремный вестник
385	110	Kiiev	Университетские известия (Vt. ka: Университет Св. Владимира)
386	111	Kaasan	Ученые записки И. Казанского университета (Vt. ka: И. Казанский университет)
387	112	Moskva	Фармацевт
388	113	"	Фармацевт-практик
389	114	Peterburi	Фармацевтический журнал
390	115	Nikolajev	Физик-любитель
391	116	Voronež	Филологические записки
392	117	Moskva	Хирургическая летопись
393	118	Peterburi	Хирургический архив Вельяминова
394	119	Moskva	Хирургия
395	120	Peterburi	Хозяин
396	121	"	Художественные сокровища России
397	122	"	Христианское чтение (Vt. ka: С.-Петербургская православная духовная академия)
398	123	"	Школа и жизнь — одно неразрывное целое
399	124	"	Экономист России
400	125	"	Экономические ведомости
401	126	Moskva	Этнографическое обозрение
402	127	Odessa	Южно-русская медицинская газета
403	128	Harkov	Южный край
404	129	Peterburi	Юридическая газета

BALTI

Orpeasutused

405	1	Arensburg (Kingissepa)	Gymnasium — Аренбургская гимназия
406	2	Fellin (Viljandi)	Livländische Landesgymnasium — Лифляндская дворянская гимназия
407	3	Goldingen (Kuldiga)	Gymnasium — Гродская гимназия
408	4	Jurjev (Tartu)	K. Gymnasium — Юрьевская гимназия Имп. Александра I
409	5	"	Realschule — Юрьевское реальное училище
410	6	"	Veterinärinstitut — Юрьевский ветеринарный институт
411	7	Lībavi (Liepāja)	Gymnasium — Либавская гимназия
412	8	Miitavi (Jelgava)	Gymnasium — Митавская мужская гимназия
413	9	"	Realschule — Митавское реальное училище
414	10	Pärnu (Pärnu)	Gymnasium — Перновская гимназия
415	11	Reval (Tallinn)	Gymnasium — Ревельская гимназия Имп. Николая I
416	12	"	Realschule — Ревельское Петровское реальное училище
417	13	"	Ritter- u. Domschule — Эстляндское рыцарское домское училище
418	14	Riia	Stadt-Gymnasium — Рижская городская гимназия

1893 — [1898]	1893 — [1898]
1893 —	1893 —
1893 —	1893 —
1893 — 1907	1893 — 1907
1907 —	1907 —
1895 —	1895 —
1912 —	1912 —
1895 — [1900]	1895 — [1900]
[1894] — 1895	[1894] — 1895
1910 —	1910 —
[1900] — [1908]	[1900] — [1908]
1894 — [1905]	1894 — [1905]
1901 — [1904]	1901 — [1904]
1893 —	1893 —
1910 —	1910 —
1911 — [1912]	1911 — [1912]
1894	[1894]
1893 —	1893 —
1894 — 1897	1894 — 1897
1893 — [1896]	1893 — [1896]
1893 — [1896]	[1893] — [1896]

KUBERMANGUD

1872 — 1892		«Jahresbericht . . .».
1875 — 1886		«Bericht . . .», «Einladungsprogramm . . .».
1879 — [1892]		«Jahresbericht . . .».
(1865) — 1892		«Jahresbericht . . .».
[1879] — 1892	1893 —	«Наблюдения метеоролог. станции . . .».
(1865) —	1893 —	«Журнал научной и практической ветеринарной медицины».
1872 — 1892		«Jahresbericht . . .».
(1865) — 1892	1910 —	«Jahresbericht . . .».
1872 — [1886]		
1872 — 1892		«Jahresbericht . . .».
(1865) — 1892		«Jahresbericht . . .».
1886 — 1892	1893 — 1898	«Programm . . .».
(1865) — 1892		«Jahresbericht . . .».
1872 — 1892		«Jahresbericht . . .».

1	2	3	4
419	15	Riia	K. Gymnasium — Рижская Александровская гимназия
420	16	„	Polytechnicum — Рижское политехническое училище
Te aduslikud asutused,			
421	1	Arensburg (Kingissepa)	Oeselscher Gelehrte Verein
422	2	„	Verein für die Kunde Oesels
423	3	Dünaburg (Daugavpils)	Dünaburger aertzliche Verein — Двинское медицинское общество
424	4	Jurjev (Tartu)	Амбулатория для детских болезней
425	5	„	Eesti Kirjanduse Selts
426	6	„	Gelehrte Estnische Gesellschaft — Эстонское ученое общество
427	7	„	Кружок студентов Физико-математического факультета И. Юрьевского университета
428	8	„	Кружок студентов-юристов И. Юрьевского университета
429	9	„	K. Livländische oeconomische u. gemeinnützige Societät — И. Лифляндское общепольное экономическое общество
430	10	„	Naturforscher-Gesellschaft zu Dorpat — Общество естествоиспытателей при И. Юрьевском университете
431	11	„	Общество русских студентов
432	12	„	Общество студентов «Collegium»
433	13	„	Общество студентов-медиков
434	14	„	Учено-литературное общество при И. Юрьевском университете
435	15	Liibavi (Liepaja)	Либавское отделение И. Русского технического общества
436	16	Miitavi (Jelgava)	Kurländische Gesellschaft für Literatur u. Kunst — Общество литературы и искусства
437	17	„	Kurländische Provinzialmuseum — Курляндский провинциальный музей
438	18	Narva	Narwasche Alterthums-Gesellschaft
439	19	Reval (Tallinn)	Estländische Literärische Gesellschaft* — Эстляндское литературное общество
440	20	Riia	Gesellschaft der practischen Aertzte — Общество практических врачей
441	21	„	Naturforscher-Gesellschaft — Рижское общество естествоиспытателей
442	22	„	Literärisch-practische Bürgerverbindung
443	23	„	Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde d. Ostsee-Provinzen — Рижское общество истории и древностей
444	24	„	Technischer Verein — Рижское техническое общество

(1865) — 1892		«Jahresbericht...».
1869 —	1893 —	«Programm...», «Rechenschaftsbericht des Verwaltungsrates...», «Известия и труды сельскохозяйственного отделения...».
seltsid ja ühingud		
1872 — [1888]		
1869 — [1888]		
[1880] — 1892	1893 —	«Протоколы заседаний...».
1910 —	1911 —	«Отчет о деятельности...».
	1909 —	«Eesti Kirjandus».
(1865) —	1893 —	«Sitzungsberichte...», «Verhandlungen...», «Schriften...».
	1910 —	
	1910 —	
1872 —	1893 —	«Bericht über d. Verhandlungen...», «Bericht über d. Ergebnisse d. Beobachtungen d. Regenstation...», «Baltische Wochenschrift für Landwirtschaft...», «Baltisches Stammbuch...», «Stammbuch d. Livl. Viehzucht».
(1865) —	1893 —	«Sitzungsberichte...», «Archiv...», «Schriften...».
	1896 —	
	1908 —	
	[1898] —	
	[1898] —	«Сборник...».
	1898 —	
(1865) —	1893 —	} «Jahresverhandlungen...», «Sitzungsberichte...», «Jahrbuch für Genealogie, Heraldik u. Sphragistik».
(1865) —	1893 —	
1872 — 1876		«Sitzungsberichte...», «Schriften...».
(1865) —	1893 —	«Archiv für Geschichte Liv-, Est- und Kurlands», «Beiträge zur Kunde Liv-, Est- und Kurlands».
(1865) — 1892	1893 —	«Korrespondenzblatt...», «Mitteilungen...».
(1865) —	1893 —	«Korrespondenzblatt...», «Arbeiten...».
1872 — 1892		«Rigasche Stadtblätter».
(1865) —	1893 —	«Sitzungsberichte...», «Mitteilungen aus der Geschichte Liv-, Est- u. Kurlands».
1865 — 1892	[1893] —	«Notizblatt...».

1	2	3	4
Riigiasutused			
445	1	Arensburg (Kingissepa)	Oeselsche Ritterschaft — Эзельское дворянство
446	2	Miitavi (Jelgava)	Курляндский губернский статистический комитет
447	3	„	Kurländische Ritterschaft — Курляндское дворянство
448	4	Reval (Tallinn)	Эстляндский губернский статистический комитет
449	5	„	Estländische Ritterschaft — Эстляндское дворянство
450	6	Riia	Управление учебного округа
451	7	„	Livländische Ritterschaft — Лифляндское дворянство
452	8	„	Livländische Landrats-Collegium — Лифляндское ландратская коллегия

Raamatukogud

453	1	Jurjev (Tartu)	Библиотека общежития И. Юрьевского университета
454	2	„	Русская публичная библиотека
455	3	Riia	Общество публичной библиотеки им. Петра I
456	4	„	Stadtbibliothek — Рижская городская публичная библиотека

Perioodiliste väljaannete

457	1	Reval (Tallinn)	Гимназия. Педагогический еженедельник
458	2	Riia	Прибалтийский листок (1900 → Прибалтийский край)
459	3	„	Рижский вестник
460	4	„	Циркуляры по Рижскому учебному округу

VÄLISMAISED

Ülikoolid

Austria-Ungari

461	1	Agram (Zagreb)	Kralj. sveučilište Franje Josipa I u Zagrebu
462	2	Budapest	Budapesti Király Magyar Tudomány-Egyetem
463	3	Czernowitz (Tšernovitsõ)	K. K. Franz-Josefs-Universität
464	4	Graz	K. K. Karl-Franzens-Universität
465	5	Innsbruck	K. K. Leopold-Franzens-Universität
466	6	Klausenburg (Kolozsvár)	Kolozsvári Magyar Király Ferencz József Tudomány-Egyetem
467	7	Krakov	Uniuersytet Jagiellónski w Krakowie
468	8	Lemberg (Lvov)	C. K. Uniuersytet imienia cesarza Franciszka I we Lwowie

1884 — 1892 1893 — 1897

1872 — [1897] 1893 —
1893 — 1897

1894 — 1894 —

«Адрес-календарь...», «Памятная книжка...»,
«Труды...».

1872 — 1892 1893 — 1897

1872 — 1892 1893 —
1893 — 1897

[1875]—[1886] 1893 — 1897

1908 —

1893 —

«Годовой отчет...».

1911 —

1866 — 1893 —

toimetused

Vahetuseks saadud aastakäigud

1895 — 1900

1895 — 1900

1894 — 1915

1894 — 1915

[1893]—[1900]

[1893]—

1895 — 1915

1894 — 1915

VAHETAJAD

1876 — 1892 1893 —

Ametl. trükised, «Vjesnik hrvatskoga archeol.
društva».

1887 — 1892 1893 —

Ametl. trükised, «Acta R. scientiarum Universitatis
Hungaricae».

1876 — 1893 —

Ametl. trükised.

[1909]—

”

[1869]— 1893 —

”

1887 — 1893 —

”

1893 —

”

1898 —

”

1	2	3	4
469	9	Praha	C. K. Česká Universita Karlo-Ferdinandova
470	10	Viin	K. K. Universität
Belgia			
471	11	Brüssel	Université libre de Bruxelles
472	12	Gent	Université de l'Etat du Gand
473	13	Liège	Université de Liège
474	14	Leuven (Louvain)	Université Catholique
Bulgaaria			
475	15	Sofia	Sofijski Universitet
Holland			
476	16	Amsterdam	Universiteit te Amsterdam
477	17	Groningen	Rijks-Universiteit te Groningen
478	18	Utrecht	Rijks-Universiteit
Inglismaa			
479	19	Cambridge	University of Cambridge
480	20	Edinburgh	R. College of Physicians
481	21	London	School of Slavonic Studies (King's College)
482	22	Oxford	University of Oxford
Itaalia			
483	23	Bologna	Regia Università degli Studi di Bologna
484	24	Firenze	R. Istituto di Studi Superiori Pratici e di Perfezionamento
485	25	Naapoli	Regia Università degli Studi
486	26	Padova	Regia Università degli Studi
487	27	Parma	Regia Università degli Studi
488	28	Pisa	Regia Università degli Studi
489	29	Rooma	Regia Università degli Studi
490	30	Torino	Regia Università degli Studi (Biblioteca Nazionale)
Kreeka			
491	31	Ateena	[Ülikool]
Norra			
492	32	Christiania (Oslo)	Kongelige Frederiks Universitet
Portugal			
493	33	Porto (Oporto)	Academia Polytechnica

(1865) —	1898 — 1893 —	Diss-d, ametl. trükised. „ , „ , «Jahrbuch...».
(1865) — 1889 —	1896 — 1893 — 1893 —	„ , „ , «Revue...». „ , „ , «Recueil de travaux...». „ , „ , «Archives de l'Inst. botanique...», «Bibliothèque de la Fac. de philosophie...».
(1865) —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised, «Annuaire...», «Recueil de travaux...».
	1898 —	Ametl. trükised.
1889 —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised, «Catalogues de la Bibliothèque...».
(1865) —	[1905] — 1893 —	Diss-d, ametl. trükised, «Jaarboek...». „ , „ , «Jaarboek...».
[1893] —	1898 — 1893 — 1916 — 1898 —	Ametl. trükised. «Reports from the Laboratory...». Ametl. trükised, «Anecdota Oxoniensia».
1889 —	1893 — 1896 — 1898 — [1893] — [1900] — [1894] — 1898 — 1893 —	Ametl. trükised, «Annuario...». «Pubblicazioni...», «Bolletino delle Pubblicazioni...». Ametl. trükised, «Annuario...». „ , «Annuario...». „ , «Annuario...». „ , «Annuario...». „ , «Annuario accademico».
(1865) — 1892	1893 —	
1876 —	1893 —	Ametl. trükised, «Jahrbuch d. Norwegischen meteorol. Instituts».
[1893] —	1893 —	«Annuario...», «Annaes scientificas...».

1	2	3	4
Prantsusmaa			
494	34	Aix-Marseille	Université
495	35	Alger (Alžiir)	Academie d'Alger
496	36	Besançon	Facultés de Besançon
497	37	Bordeaux	Facultés de Bordeaux
498	38	Caen	Facultés de Caen
499	39	Clermont	Facultés de Clermont
500	40	Dijon	Facultés de Dijon
501	41	Grenoble	Facultés de Grenoble
502	42	Lille	Université de Lille
503	43	Lyon	Université de Lyon
504	44	Montpellier	Université de Montpellier
505	45	Nancy	Facultés de Nancy
506	46	Pariis	École des chartes
507	47	"	École des hautes études
508	48	Poitiers	Université de Poitiers
509	49	Pariis	Université de Paris
510	50	Rennes	Université de Rennes
511	51	Toulouse	Université de Toulouse
Rootsi			
512	52	Stokholm	Kungl. Karolinska Medico Kirurgiska Institutet
513	53	Upsala	Kungl. Universitet i Upsala
Saksamaa			
514	54	Aachen	Königl. Technische Hochschule
515	55	Berliin	Königl. Friedrich-Wilhelms-Universität
516	56	Bonn	Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität
517	57	Breslau	Königl. Universität
518	58	Darmstadt	Technische Hochschule
519	59	Erlangen	Königl. Bayerische Friedrich-Wilhelms-Universität
520	60	Freiburg	Grossherzogl. Badische Albert-Ludwigs-Universität
521	61	Giessen	Grossherzogl. Hessische Ludwigs-Universität
522	62	Göttingen	Georg-Augusts-Universität
523	63	Greifswald	Königl. Universität
524	64	Halle	Vereinigte Friedrichs-Universität Halle-Wittenberg
525	65	Heidelberg	Grossherzogl. Ruprechts-Karls-Universität
526	66	Jena	Grossherzogl. u. herzogl. Sächsische Gesamt-Universität
527	67	Karlsruhe	Grossherzogl. Technische Hochschule
528	68	Kiel	Königl. Christian-Albrechts-Universität
529	69	Königsberg	Königl. Albertus-Universität
530	70	Leipzig	Universität
531	71	Marburg	Universität
532	72	München	Königl. Bayerische Ludwig-Maximilians-Universität
533	73	Münster	Westphälische Wilhelms-Universität
534	74	Rostock	Universität
535	75	Strassburg	Kaiser-Wilhelms-Universität
536	76	Tübingen	Königl. Eberhard-Karls-Universität
537	77	Würzburg	Königl. Julius-Maximilians-Universität

1883 —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised.
1883 —	1893 —	" , " , «Bulletin de corresp. Africaine».
1883 —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised.
1883 —	1893 —	" , " .
1883 —	1893 —	" , " .
1883 —	1893 —	" , " .
1883 —	1893 —	" , " .
1883 —	1893 —	" , " , «Travaux et memoires...».
1883 —	1893 —	" , " , «Bulletin de travaux...».
1883 —	1893 —	" , " , «Liste alphabetique des nouvelles acquisitions...».
1883 —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised.
	1896 —	«Bibliotheque...».
	1896 —	«Annuaire de l'École pratique...», «Bibliotheque...».
1883 —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised.
1883 —	1893 —	" , " , «Bibliotheque...», «Rapport du conseils...», «Catalogue des thèses...».
1883 —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised.
1883 —	1893 —	" , " , «Bulletin...».
1876 —	1893 —	
(1865) —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised «Årsskrift...».
[1892] —	1893 —	Ametl. trükised.
(1865) —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised.
(1865) —	1893 —	" , " .
(1865) —	1893 —	" , " .
1880 —	1893 —	Ametl. trükised.
(1865) —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised.
(1865) —	1893 —	" , " .
(1865) —	1893 —	" , " .
(1865) —	1893 —	" , " .
(1865) —	1893 —	" , " .
(1865) —	1893 —	" , " .
(1865) —	1893 —	" , " .
(1865) —	1893 —	" , " .
1876 —	1893 —	Ametl. trükised.
(1865) —	1893 —	Diss-d, ametl. trükised.
(1865) —	1893 —	" , " .
(1865) —	1893 —	" , " .
(1865) —	1893 —	" , " .
(1865) —	1893 —	" , " .
1888 —	1893 —	" , " .
(1865) —	1893 —	" , " .
(1865) —	1893 —	" , " .
(1865) —	1893 —	" , " .
(1865) —	1893 —	" , " .

1	2	3	4
Serbia			
538	78	Belgrad	Srpska Kraljevska Velika Škola
Šveits			
539	79	Basel	Universität
540	80	Bern	Kantonale Universität
541	81	Fribourg	Université
542	82	Genf	Université
543	83	Lausanne	Université
544	84	Zürich	Universität
545	85	„	Eidgenössische Technische Hochschule
Taani			
546	86	Kopenhaagen	Kjøbenhavns Universitet
Jaapan			
547	87	Tokio	Tokyo Teikoku Daigaku
USA			
548	88	Baltimore	John Hopkins University
549	89	Berkeley	University of California
550	90	Ithaca	Cornell University
551	91	Madison	University of Wisconsin
552	92	Maryland	Medical and Chirurgical Faculty
553	93	New York	Columbia University in the city of New York
554	94	Palo-Alto	Leland Stanford Junior University
555	95	Philadelphia	University of Pennsylvania
556	96	Urbana	University of Illinois (Library)
Argentiina			
557	97	Buenos Aires	Universidad Nacional de Buenos Aires
Austraalia			
558	98	Melbourne	Ormond College
Teaduslikud			
Austria-Ungari			
559	1	Krakov	Akademia umiejétnosci
560	2	Laibach (Ljubljana)	Slovenske Maticé
561	3	Lemberg (Lvov)	Ukrainische Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften

1898 — Ametl. trükised.

(1865)— 1893 — Diss-d, ametl. trükised, «Jahresverzeichnis d. schweizerischen Universitätsschriften».
 (1865)— 1893 — Diss-d, ametl. trükised.
 [1893]— 1893 — „ „ „ „
 1876 — 1893 — „ „ „ „
 1891 — 1893 — „ „ „ „
 (1865)— 1893 — „ „ „ „
 [1893]— [1893]— Ametl. trükised.

(1865)— 1893 — Diss-d, ametl. trükised.

1887 — 1893 — «Journal of the College of Science...», «Memoirs of the Science Department...».

[1893]— Diss-d, «Annual Report...», «Bulletin of the John Hopkins Hospital», «Journal of Exp. Medicine».

1888 — 1893 — Diss-d, «Annual Report...», «Bulletin...», «Chronicle...», «Publications...».

[1893]— Diss-d, «Annual Report...».

1886 — 1893 — Diss-d.

[1893]— „ „ «Transactions...».

1896 — 1896 — „ „ «Bulletin...», «Catalogue...», «Report of the Librarian».

[1893]— 1893 — Diss-d, «Publications...».

1894 — 1894 — „ „ «Annual Report...», «Publications...».

[1908]—

[1901]— «Anales...».

1881 — 1892 1893 —

asutused ja seltsid

1895 — «Anzeiger d. Akad. d. Wissensch. in Krakau», «Katalog literatury naukowej polskijej», «Rozprawy...»

1896 — «Letopis...», «Zbornik...».

1893 — «Chronik...», «Записки...».

1	2	3	4
562	4	Lemberg	Русский народный институт «Народный дом»
563	5	„	Галицко-русская Матица
564	6	„	Zakład narodowy imienia Ossolińskich
565	7	Praha	Česka Akademie císaře Františka Josefa pro vědu, slovesnost a umění
566	8	„	Königl. Böhmisches Gesellschaft der Wissenschaften
567	9	„	Museum království České
568	10	„	Slavorum litterae theologiae
569	11	„	Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen
570	12	Viin	Kaiserliche Akademie der Wissenschaften
571	13	„	K. K. Institut für österreichische Geschichtsforschung

Belgia

572	14	Brüssel	Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique
573	15	Liège	Société Royale des Sciences

Hispania

574	16	Barcelona	Real Accademia de Ciencias y Artes
575	17	Madrid	Real Accademia de Ciencias exactas, físicas y naturales

Holland

576	18	Amsterdam	K. Akademie van Wetenschappen
577	19	Haarlem	Fondation Teyler van der Hulst

Inglismaa

578	20	Dublin	Royal Irish Academy
579	21	Edinburgh	Royal Society of Edinburgh
580	22	London	Royal Historical Society
581	23	„	Royal Society of London

Italia

582	24	Milaano	R. Istituto Lombardo di Scienze e Lettere
583	25	Modena	Accademia di Scienze, Lettere ed Arti
584	26	Rooma	R. Accademia dei Lincei
585	27	Torino	R. Accademia delle Scienze

Prantsusmaa

586	28	Dijon	Académie des Sciences, Arts et Belles-Lettres
587	29	Montpellier	Académie des Sciences et Lettres
588	30	Nancy	Société des Sciences
589	31	Pariis	Académie des Sciences
590	32	„	Musée Guimet
591	33	„	Société Nationale des Antiquaires de France

- 1879 — 1892
- 1914 —
1901 — «Сборник...».
1893 — «Fontes historiae Ukraino-russicae».
1896 — «Almanach...», «Archiv historicky», «Archiv pro lexikogr. a dial.», «Rozpravy...», «Vestnik...», «Vestnik slov. filol.».
- [1895]— «Jahresbericht...», «Sitzungsberichte...», «Zpráva...», «Vestnik...».
- 1895 — «Casopis...», «Zprava jednatelská...».
- [1910]—
- 1880 — 1894
- 1896 — «Mitteilungen...».
«Almanach...».
1896 — «Mitteilungen...».
- 1889 —
- 1893 — «Annuaire...», «Bulletin...», «Memoires...»
- 1896 — «Memoires...»
- 1898 — «Boletin...», «Memorias...».
- 1896 — «Memorias...».
- (1865) —
- 1893 — «Verhandlingen...», «Verslagen en Mededeelingen...», «Verslagen der zittingen...», «Jaarboek...», «Proceedings...».
- 1887 — 1893 — [1897] «Archives du Musée Teyler».
- 1876 — [1893]— [1896] «Proceedings...», «Transactions...».
- 1876 — 1893 — «Proceedings...», «Transactions...».
- 1896 — «Transactions...».
- 1889 — 1893 — «Yearbook...», «Proceedings...», «Philosophical Transactions».
- 1887 —
- 1896 — «Rendiconti...».
- [1895]— «Memorie...».
- 1893 — «Atti...», «Memorie...», «Rendiconti...».
- 1896 — «Atti...», «Osservazioni meteorologiche».
- 1872 —
- 1896 — «Memoires...».
- [1896]— «Bulletin des séances».
- [1895]— «Comptes rendus...».
- 1893 — «Annales...», «Bibliothèque d'études...», «Revue de l'histoire des religions...».
- 1893 —
- 1896 —

1	2	3	4
592	34	Toulouse	Académie des Sciences, Inscriptions et Belles Lettres
R o o t s i			
593	35	Stokholm	Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi
R u m e e n i a			
594	36	Bukarest	Academia Romana
S a k s a m a a			
595	37	Berlin	Königl. Akademie der Wissenschaften
596	38	„	Amtliche akademische Auskunftstelle an der Königl. Friedrich-Wilhelms-Universität
597	39	„	Deutsche chemische Gesellschaft
598	40	Bonn	Naturhistorischer Verein d. Preussischen Rheinlande und Westphalens
599	41	Breslau	Verein für Geschichte und Alterthum Schlesiens
600	42	Darmstadt	Historischer Verein für das Grossherzogtum Hessen
601	43	Görlitz	Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften
602	44	Göttingen	Königl. Gesellschaft der Wissenschaften
603	45	Kassel	Verein für Hessische Geschichte und Landeskunde
604	46	„	Verein für Naturkunde
605	47	Kiel	Gesellschaft für Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte
606	48	München	Königl. Bayerische Akademie der Wissenschaften
607	49	Nürnberg	Germanisches Nationalmuseum
608	50	Posen (Poznan)	Historische Gesellschaft für die Provinz Posen
609	51	„	Towarzystwo przyjaciół nauk
S e r b i a			
610	52	Belgrad	Srpska Kraljevska Akademija
T a a n i			
611	53	Kopenhagen	Det Kong. Danske Videnskaberne Selskab i Kjøbenhavn
U S A			
612	54	New York	Academy of Science
613	55	Philadelphia	Association of American Physicians
614	56	Washington	American Historical Association
615	57	„	Carnegie Institution of Washington
616	58	„	National Academy of Science
617	59	„	Philosophical Society of Washington
618	60	„	Smithsonian Institution
A r g e n t i n a			
619	61	Cordoba	Academia Nacional de Ciencias

- [1895]— «Bulletin . . .», «Memoirs . . .».
- 1896 — «Ymer».
- 1896 — «Analele . . .».
- 1912 — 1896 — «Sitzungsberichte . . .».
- 1888 — 1893 — «Berichte . . .».
- (1865)— «Verhandlungen . . .».
- 1896 — «Darstellungen und Quellen», «Zeitschrift . . .».
- 1896 — «Archiv für Hessische Geschichte», «Quartalblätter . . .».
- 1896 — «Neues Lausitzischer Magazin».
- 1896 — «Nachrichten . . .».
- 1879 — 1895 — 1898 «Zeitschrift . . .».
- 1893 — 1897 «Berichte . . .».
- [1895]— «Zeitschrift . . .».
- (1865)— 1893 — «Almanach . . .», «Sitzungsberichte . . .».
- (1865)— «Anzeiger . . .», «Mitteilungen . . .».
- 1896 — «Zeitschrift . . .», «Monatsblätter . . .».
- [1895]— «Roczniki . . .».
- 1896 — «Glas . . .», «Spomenik . . .».
- [1895]— «Oversigt . . .».
- 1896 — «Annals . . .», «Transactions . . .».
- [1898]— «Transactions . . .».
- [1896]— «Report . . .», «American Historical Review».
- [1911]— «Yearbook . . .», «Publication . . .».
- [1893]— «Memoirs . . .».
- [1893]— «Bulletin . . .».
- 1867 — 1893 — «Annual Report . . .», «Smithsonian Contributions to Knowledge».
- 1885 — 1893 — «Actas . . .», «Boletin . . .».

1	2	3	4
Riigiasutused			
Austria-Ungari			
620	1	Viin	K. K. Geologische Reichsanstalt
Prantsusmaa			
621	2	Pariis	Bureau International des Poids et Mesures
622	3	"	Ministere de l'Instruction Publique
Saksamaa			
623	4	Berliin	Königl. Preussische Statistische Bureau
624	5	Dresden	Königl. Statistische Bureau
USA. Kanada			
625	6	Washington	The Chief Signal-Officer of the Army
626	7	"	United States Bureau of Education
627	8	Ottawa	Geological Survey of Canada
Raamatukogud			
Inglismaa			
628	1	London	British Museum
629	2	Oxford	Bodleian Library
Itaalia			
630	3	Firenze	Biblioteca Nazionale Centrale
631	4	Rooma	Biblioteca Apostolica Vaticana
Prantsusmaa			
632	5	Pariis	Bibliotheque National
633	6	"	Русская Тургеневская библиотека
Rootsi			
634	7	Göteborg	Göteborgs Stadsbibliotek
Saksamaa			
635	8	Berliin	Königliche Bibliothek
636	9	Dresden	Königl. öffentliche Bibliothek
637	10	Gotha	Herzogl. öffentliche Bibliothek des Schlosses Friedenstein
638	11	"	Stadtbibliothek in Gotha
639	12	Hamburg	Stadtbibliothek
USA			
640	13	Washington	Library of Congress
641	14	"	Library of Surgeon Generals Office

- (1865) — 1892 [1893] —
- 1883 — [1896] — «Travaux et memoires...»
1893 — «Recueil des lois réglements...»
- [1889] — «Preussische Statistik»
1893 — «Kalender...», «Zeitschrift...»
- 1876 — 1893 —
1886 — 1893 — «Reports...»
[1893] — 1893 —
- 1883 — 1898 —
1893 — «Studia Biblica»
- [1910] — «Bolletino delle pubblicazioni...»
1893 —
- 1883 — 1893 —
1910 —
- 1896 — 1896 — «Årsskrift...»
- 1880 — 1893 —
1893 —
1876 — 1893 — «Zuwachsverzeichnis...»
- 1876 — 1897 1893 — 1897
(1865) — 1893 —
- [1867] — 1893 — «Report...», «Publications...»
1876 — 1893 — «Index Catalogue...»

Periodiliste

Austria-Ungari

642	1	Budapest	Szazadok
643	2	Lemberg (Lvov)	Kwartalnik historyczny
644	3	"	Жите i слово
645	4	Praha	Česky Časopis Historický
646	5	"	Krok
647	6	Spalato (Split)	Bulletino di Archeologica e Storia Dalmata

Bulgaria

648	7	Sofia	Юридически Преглед
649	8	"	Юридическо Списание

Holland

650	9	Haarlem	Archives Neerlandaises
-----	---	---------	------------------------

Prantsusmaa

651	10	Pariis	Медицинский Париж
-----	----	--------	-------------------

Saksamaa

652	11	Berliin	Allgemeine Deutsche Universitätszeitung
653	12	"	Jahresberichte über die Fortschritte der gesammten Medjzin
654	13	Dresden	Jahrbücher für Philologie und Pädagogik
655	14	Herrnhut	Zeitschrift für Brüdergeschichte
656	15	Leipzig	Literarisches Zentralblatt

ОБМЕН ИЗДАНИЯМИ В ТАРТУСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XIX И НАЧАЛЕ XX ВЕКА

Р. Пармас

Резюме

В истории отечественных и международных связей Тартуского (Юрьевского) университета видное место принадлежит обмену изданиями. Эта традиция возникла уже в первые десятилетия деятельности университета, когда начался регулярный обмен с отечественными высшими учебными заведениями. С 1819 г. Тартуский университет, единственный в царской России, стал членом германского общества по обмену университетскими изданиями (Tauschverein der deutschen Universitätsschriften).

Обмен диссертациями и официальными изданиями приобрел особенно широкий размах во второй половине прошлого века,

väljaannete toimetused

Vahetuseks saadud aastakäigud

1895 —	1895 — 1914
1895 —	1895 —
1895 —	1895 — [1897]
1896 —	1896 — [1913]
1896 —	1895 — [1899]
1896 —	1896 — [1912]

[1898]—	[1898]— [1899]
[1898]—	[1898]

1889 — [1889]—

1913 — 1913 — [1914]

1885 —	[1897]— 1893 — [1897]	[1893]— [1902]
(1865)— 1892	1893 — [1898] [1907]—	1907 — 1912
1865 —		

когда к нему были привлечены все отечественные высшие учебные заведения (к концу рассматриваемого в статье периода число их достигло 13). На базе диссертаций и официальных изданий совершался обширный обмен и с различными научными обществами, от которых Тартуский университет получал продолжающиеся издания, годовые отчеты, а также монографии. Таким образом были установлены связи с большинством естественнонаучных, литературных, исторических, медицинских и других научных обществ, а также со многими обществами краеведения в периферийных городах. Количество отечественных научных обществ, принимавших участие в обмене, возросло с 5 в 1865 г. до 37 в 1892 г. Обмен производился и с научными учреждениями (в первую очередь с Академией наук), а также с официальными учреждениями, библиотеками и пр.

Поскольку регулярный обмен с заграницей начался довольно рано, то в рассматриваемый период наблюдается усиленный рост

обменных пунктов и за рубежом. В первую очередь заслуживает внимания участие Тартуского университета в основанном в 1883 г. французском обществе по обмену университетскими изданиями (*Service des échanges de thèses et publications académiques*), которое охватило 16 высших учебных заведений страны, а также Национальную библиотеку в Париже.

Были установлены связи и с высшими учебными заведениями других стран: Австро-Венгрии, Англии, Бельгии, Голландии, Италии, скандинавских стран, Японии, США, Латинской Америки, Австралии и др. Обмен на базе диссертаций производился также с рядом академий наук, с научными учреждениями, обществами, библиотеками. К концу XIX в. были установлены связи со 103 пунктами в 18 зарубежных странах. (Число обменных пунктов в России и за рубежом в этот период сравнялось.) Дальнейшее развитие обмена в то время не представлялось возможным из-за ограниченности тиража изданий Тартуского университета (250—280 экз.).

Кроме диссертаций и официальных изданий Тартуский университет использовал для обмена и другие, более регулярные, издания (актовые речи и пр.). На базе этих публикаций через фирму Тейбнера в Лейпциге велся обмен с немецкими гимназиями и реальными училищами, которые высылали в Тарту школьные программы. Обмен продолжался с 70-х гг. до первой мировой войны, когда школьные программы перестали издаваться.

Наиболее интенсивно и широко обмен развернулся в 1893 г., когда стали издаваться «Ученые записки И. Юрьевского университета». Так как к этому времени накопился почти столетний опыт обмена, то создаваемая сеть обменных пунктов вначале повторяла уже ранее сформировавшуюся. Большой тираж нового издания (400 экз.) и его дальнейший рост (с 1896 г. — 600 экз.) позволил значительно расширить обмен: количество обменных пунктов выросло с 325 (из них отечественных — 213) в 1893 г. до 527 (из них отечественных — 347) к 1917 г.

Среди отечественных обменных пунктов численный перевес получили научные общества и учреждения (81), из зарубежных — большинство приходится на высшие учебные заведения (97 из 19 стран), однако научные учреждения и общества также составляют значительную группу (53 из 14 стран).

В обмене на «Ученые записки» особого внимания заслуживает установление связей с редакциями отечественных журналов (всего со 133). Посредством обмена с редакциями Тартуский университет бесплатно приобретал научные, а также общественно-политические журналы, подписаться на которые из-за ограниченности сметы библиотеки не представлялось возможным. Спрос же на русскую периодику в связи с развитием отечественной науки, а также переходом в 1893 г. Тартуского университета с немецкого языка обучения на русский, увеличился.

Таким образом обмен изданиями во многих отношениях способствовал комплектованию фондов библиотеки университета. По имеющимся данным более подробно прослеживается рост фонда диссертаций, который по состоянию на 1875 составлял несколько более 55000, а к 1917 году возрос уже до 230000 названий.

Прирост получаемых изданий учреждений и обществ, а также продолжающихся изданий отечественных высших учебных заведений точно установить нельзя, но коэффициент полезного действия обмена и в этом направлении бесспорен. В первую очередь потому, что подобного рода издания на книжном рынке появлялись либо крайне редко, либо не появлялись вообще, а их номинальная стоимость была довольно высока. По имеющимся сведениям количество названий продолжающихся изданий, приобретенных по обмену, достигает 687 (не считая множества полученных монографий).

Из общего количества обменных пунктов (656), поддерживавших связь с Тартуским университетом в рассматриваемый период, учреждения универсального профиля составляли 43,8%, затем идут обменные пункты со специализацией в области точных и естественных наук 29,9%, и 26,4% падает на обменные пункты гуманитарного профиля.

AUSTAUSCH DER PUBLIKATIONEN AN DER UNIVERSITÄT TARTU IN DER ZWEITEN HÄLFTE DES 19. JH. UND ANFANG DES 20. JH.

R. Parmas

Zusammenfassung

In aus- und inländischen Beziehungen der Universität Tartu (Dorpat) hat der Tausch der Publikationen eine bedeutende Rolle gespielt. Ihren Anfang hat diese Tradition schon in den ersten Jahrzehnten der Tätigkeit der Universität genommen, als ein regelmäßiger Tausch von Veröffentlichungen mit inländischen Universitäten begann. Im Jahre 1819 wurde aber die Tartuer Universität als die einzige unter den Universitäten Rußlands Mitglied des in Deutschland gegründeten Tauschvereins der deutschen Universitätsschriften.

Der Tausch auf der Grundlage von Dissertationen und anderen amtlichen Druckschriften erweiterte sich besonders in der zweiten Hälfte des vorigen Jh. In den Tausch wurden alle inländischen höheren Lehranstalten miteinbezogen, deren Gesamtzahl am Ende der zu behandelnden Periode 13 betrug. Außerdem erfolgte

ein umfangreicher Austausch auch mit wissenschaftlichen Gesellschaften und Vereinen, von denen die Tartuer Universität laufende Veröffentlichungen, Jahresberichte, ebenso auch Monographien bezog. In diesem Bereich hatte man Beziehungen angeknüpft mit den meisten wissenschaftlichen Gesellschaften der Naturwissenschaftler, Literaturwissenschaftler, Geschichtsforscher, Mediziner u.a.m., aber auch mit vielen heimatkundlichen Vereinen aus Städten der Randgebiete. Die Zahl der am Tausch beteiligten inländischen Gesellschaften wuchs in der 2. Hälfte des vorigen Jh. von 5 im Jahre 1865 auf 37 im Jahre 1892. Die Tauschbeziehungen bestanden auch mit wissenschaftlichen Anstalten, so wie der Akademie der Wissenschaften, aber auch mit Staatsbehörden, Bibliotheken und anderen Anstalten.

Inwiefern die Traditionen eines regulären Austausches mit dem Ausland schon früh ihren Anfang genommen haben, wuchs in der zu betrachtenden Periode auch die Zahl der Tauschorte im Ausland. Zu bemerken ist hier in erster Linie die Beteiligung an der Tätigkeit des im Jahre 1883 in Frankreich gegründeten Tauschvereins der Universitätsschriften (*Service des échanges de thèses et publications académiques*), der 16 französische Hochschulen und die Nationalbibliothek umfaßte.

Beziehungen zu höheren Lehranstalten wurden auch in anderen Staaten angeknüpft: in Österreich-Ungarn, England, Belgien, Holland, Italien, in den skandinavischen Ländern, auch in Japan, den USA, in Südamerika. Australien u.a.m. Außer den höheren Lehranstalten bestand der Tausch auch mit einer Reihe von Akademien der Wissenschaften, Gesellschaften und Bibliotheken. Bis zum Ende des vorigen Jahrhunderts unterhielt man Tauschbeziehungen zu insgesamt 103 Punkten (genau so viele Tauschpartner hatte man auch im Heimatland) in 18 ausländischen Staaten. Die Ausdehnung der Beziehungen war zu jener Zeit wegen der Auflagengröße der Tartuer Hochschulschriften (250—280 Ex.) nicht mehr möglich.

Außer den Dissertationen und amtlichen Publikationen benutzte man in der Tartuer Universität zum Tausch auch Gelegenheitsschriften (Festreden u. dgl.). Auf Grund dieser Publikationen bestanden Tauschbeziehungen über die Leipziger Firma Teubner zu Gymnasien und Realschulen Deutschlands, von denen man Schulprogramme erwarb. Ein derartiger Austausch dauerte von den 70er Jahren des 19. Jh. bis zum I. Weltkrieg, als die Schulprogramme zu erscheinen aufhörten.

Der Grund zum intensivsten und weitläufigsten Tausch wurde im Jahre 1893 gelegt, als die Universität Tartu anfang, die Reihe von wissenschaftlichen Veröffentlichungen «*Acta et commentationes Imp. Universitatis Jurievensis (olim Dorpatensis)*» herauszugeben. Für die Schaffung neuer Tauschbeziehungen besaß man jetzt schon fast hundertjährige Erfahrungen, weshalb der

Tauscherkreis zum Teil dasselbe wiederholte, was sich auf Grund der Hochschulschriften herausgebildet hatte. Die größere Auflage von neuen Veröffentlichungen (400 Ex.) und ihr weiterer Anstieg (ab 1896 600 Ex.) ermöglichte den Tausch beträchtlich zu erweitern: die Gesamtzahl der Tauschpartner im Jahre 1893 325 (von dieser Zahl 213 im Inland) stieg bis 1917 auf 527 an (davon 347 in der Heimat).

Unter den inländischen Tauschpartnern gegen die «Acta...» herrschten zahlenmäßig wissenschaftliche Gesellschaften und Anstalten vor (insgesamt 81), von den ausländischen sind höhere Lehranstalten in der Mehrzahl (97 in 19 Staaten), zahlreich sind dort aber auch wissenschaftliche Anstalten und Gesellschaften vertreten (53 in 14 Staaten).

Im Tausch gegen die «Acta...» kommt eine besondere Bedeutung den Beziehungen mit Redaktionen inländischer Privatzeitschriften zu — im Verlauf der ganzen Periode mit 133 an Zahl. Auf diesem Wege erwarb die Universität Tartu kostenlos wissenschaftliche, aber auch gesellschaftlich-politische Zeitschriften, die man wegen des begrenzten Etats der Zarenzeit nicht abonnieren konnte. In Verbindung mit der Entwicklung der einheimischen Wissenschaft und dem Übergang von der deutschen auf die russische Unterrichtssprache an der Universität Tartu im Jahre 1893 erfreuten sich die erwähnten Zeitschriften einer lebhaften Nachfrage. Damit ist der Publikationenaustausch der Komplettierung der Bestände der Universitätsbibliothek zugute gekommen. Genauer kann man hier die Gesamtzahl des Dissertationenbestandes verfolgen, deren Stand 1875 etwas über 55 000 betrug, bis 1917 aber bis auf 230 000 Titel gestiegen war. Den Zuwachs der Veröffentlichungen von aus und inländischen Anstalten und Gesellschaften kann man zahlenmäßig nicht verfolgen, der Nutzeffekt der Tauschbeziehungen ist jedoch auch hier unverkennbar. Und das vor allem, weil derartige Ausgaben auf dem Büchermarkt nur selten oder überhaupt nicht anzutreffen waren und ziemlich teuer waren. Nach vorhandenen Angaben beträgt die Zahl der durch Tausch erworbenen laufenden Veröffentlichungen 687 Titel, dazu kommen noch viele Monographien.

Die fachliche Seite der im Austausch erhaltenen Literatur wird im großen und ganzen durch das Profil der Tauschpunkte charakterisiert: von der Gesamtzahl der Tauschpunkte der Universität Tartu in der betrachteten Etappe (656), bilden die Anstalten mit universalem Profil 43,8%, ihnen folgen Tauschpunkte mit realem Einschlag 29,9%, Tauschpartner mit humanitärem Einschlag sind mit 26,4% vertreten.